

فقه و زندگی (۱۱)

احكام جشن و شادمانى

شمس الله صفرلكى

صفرلکی، شمس‌الله

احکام جشن و شادمانی / شمس‌الله صفرلکی

قم: انتشارات نورالسجاد، ۱۳۸۳.

۱۴۴ ص. - (فقه و زندگی؛ ۱۱)

ISBN 964-7163-48-7 ریال ۷۰۰۰

فهرست‌نویسی بر اساس اطلاعات فیپا.

کتابنامه: ص. [۱۴۱] - ۱۴۴؛ همچنین به صورت زیرنویس.

۱. اسلام -- جشنها. ۲. جشنها. (فقه). ۳. جشنها --

احادیث. ۴. تفریح -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام.

الف. انتشارات نورالسجاد. ب. عنوان.

۳ الف ۷ ص / ۲۵۹ BP ۲۹۷/۷۳

کتابخانه ملی ایران ۲۰۷۴ - ۸۳م

انتشارات نورالسجاد

قم، تلفن ۷۷۷۵۸۰۵

نام کتاب *** احکام جشن و شادمانی

مؤلف *** شمس‌الله صفرلکی

زیر نظر *** محمدحسین فلاح‌زاده

ویراستار *** مهدی محدثی

به سفارش *** ستاد احیاء امر به معروف و نهی از منکر

ناشر *** نورالسجاد

چاپ *** اعتماد

صفحه‌آرا و حروف‌نگار: *** آشنا

نوبت و تاریخ چاپ: ... اول، ۸۳

شمارگان ... ۵۰۰۰ نسخه

قیمت ... ۷۰۰ تومان

شابک: ۷ - ۴۸ - ۷۱۶۳ - ۹۶۴

مقدمه ... ۹

فصل اول: تعریف، فواید و عوامل

شادی ... ۱۷

شادی چیست؟ ... ۱۹

ضرورت شادی و تفریحات ... ۲۱

فواید شادی ... ۲۴

شادی در قرآن ... ۲۷

عوامل شادی ... ۲۹

عوامل و معیارهای شادی در اسلام ... ۳۲

فصل دوم: شرایط و آداب شادی

انواع شادی ... ۴۱

نمونه هایی از مزاح پیامبر صلی الله علیه و آله ... ۵۲

زیبایی و زینت ... ۵۳

فصل سوم: مصادیق شادی و احکام آنها

غنا در عروسی ها ... ۶۰

حضور داماد در مجلس زنانه ... ۶۲

اختلاط زن و مرد در مجلس عروسی ... ۶۴

عکاسی و فیلمبرداری از مجالس عروسی ... ۶۵

مسائل متفرقه عروسی و ازدواج ... ۶۷

استفتائات موسیقی و غنا ... ۶۹

فصل چهارم: آلات و ابزار شادی آفرین

خوانندگی زنان در مجالس شادی ... ۸۵

مزد خوانندگان ... ۸۵

رقص و دست‌افشانی ... ۸۶

کف زدن ... ۹۴

فصل پنجم: اعیاد

اعمال روز عید فطر ... ۱۰۹

اعمال روز عید قربان ... ۱۱۰

اعمال روز عید غدیر ... ۱۱۱

عید مبعث ... ۱۱۴

نوروز (اوّل فروردین) ... ۱۱۵

احکام عید نوروز و مراسم آن ... ۱۱۸

چهارشنبه سوری و ترقه بازی ... ۱۲۱

ولیمه و عقیقه ... ۱۲۳

مراسم ختنه ... ۱۲۶

کارگشایی ... ۱۲۶

موسیقی در مجالس جشن اهل بیت علیهم السلام ... ۱۳۱

شادی‌های واقعی ... ۱۳۳

منابع ... ۱۳۷

مقدمه

قال علی علیه السلام: «السُّرُورُ يَبْسُطُ النَّفْسَ وَ يَثِيرُ النَّشَاطَ!»

شادمانی، موجب انبساط روح و مایه وجد و

نشاط می شود.»

دین مبین اسلام به عنوان کامل ترین و جامع ترین
دین به نیازها و رفتارهای انسان از افق بالایی نگریده
و برای رشد و تکامل او تکالیفی را قرار داده است. این
تکالیف، چون در زمانهای مختلفی برای انسان پیش
می آیند، متنوع و گوناگون اند؛ به طوری که ریاضت و

---

۱. غرر الحکم، ص ۳۱۹.

راحتی، دشواری و آسانی و حزن و شادی در کنار
یکدیگر مفهوم می‌یابند. در دین اسلام اگر روزه گرفتن
واجب شده، پس از یک‌ماه ریاضت معنوی و جسمانی،
عید و شادمانی وضع شده است، اگر به مجلس عزا و
سوگواری ترغیب می‌شود، در مقابل به برپایی مجلس

شادی و جشن میلاد و... نیز توصیه می شود. این تنوع نیازها در رفتارهای عملی دینداران واقعی نیز به خوبی ظهور و بروز دارد. آنان همان طور که در مصائب اهل بیت علیهم السلام غمگین اند، در مجالس شادی با ظاهری آراسته و لباسهای زیبا و استعمال بوی خوش ظاهر می شوند. مؤمنان با این کردار فرح انگیز مروج شادی و انبساط در جامعه اند؛ زیرا می دانند که آراستگی ظاهری انسان عامل مهمی در جذب افراد به کردار پسندیده است. فرد مؤمنی که می خواهد دیگران را با عملش به ارزشهای الهی فرا خواند و مردم را شاد نگه دارد، باید در حد امکان، ظاهرش آراسته باشد.

در هر حال، بحث شادی و شادکامی که مدتی است در رسانه ها و مجامع ما مطرح شده، به نظر می رسد چندان مورد مطالعه عمیق قرار نگرفته است. آنچه مسلم است در حال حاضر مبناهایی درباره شادی و نشاط در جامعه ما مورد توافق همگانی قرار گرفته

است؛ مانند چهره گشاده، لبخند، لباس مناسب و... .
اینگونه موارد ملاک شادابی شناخته می شود. حال اگر
این شادی و نشاط واقعی و مبنای درستی داشته باشد،
نتایج زیادی برای فرد و جامعه در پی خواهد داشت؛ از

جمله، موفقیت در امور مختلف زندگی، افزایش
ارتباطات اجتماعی و برخورداری از سلامت جسمی و روحی.

فایده‌هایی که برای شادی بیان شد، زمانی به دست
خواهد آمد که انسان به یک شادی بادوام و ریشه‌دار
رسیده باشد که در ادبیات ما و دین اسلام با عناوینی
همچون: سعادت و خوشبختی از آن یاد می‌شود.

شادیه‌ها دو دسته‌اند: شادیه‌های گذرا و شادیه‌های
ماندگار؛ به عبارت دیگر، شادیه‌ها زمانی سازنده‌اند و
زمانی مخرب. در بینش اسلامی و روان‌شناسی، شادی
هنگامی سازنده و پایدار است که با اختیار و خودآگاهی
و هدفی عالی همراه باشد، اما اعتیاد به برخی چیزها
مانند: مواد مخدر، موسیقی، مجالس خوشگذرانی و
امثال آن حالتی ایجاد می‌کند که انسان مسائل پیرامون
خود را فراموش می‌کند؛ چه بسیار انسانهایی که برای
فرار از واقعیت‌های زندگی به این امور پناه می‌برند.

مولوی تعبیر زیبایی در مورد چنین افرادی دارد. او
می‌گوید:

تا دمی از هوشیاری وارهند

ننگ خمر و زمر بر خود می‌نهند^۱

---

^۱. مثنوی معنوی.

به هر حال اگر تفریح و شادی گریز از «خودی»
به

«بی خودی» باشد، نمی توان آن را شادی پایدار و
واقعی

دانست، بلکه نشاطی است که فقط چهره شخص
را

می پوشاند، خنده ای است که از گریه غم انگیزتر
است!

به تعبیر دیگر، شادیهای گذرا مانند داروهای
نیروزا

هستند؛ این مواد نیروزا علاوه بر اینکه آثار بدی
در

شخص ایجاد می کنند پس از کشف چنین
موردی

آبروی انسان را نیز می برند. استفاده از ابزارهای
نادرست کسب شادی نیز همانند استفاده از
داروهای

نیروزاست که سرانجام به غم و افسردگی منتهی
می شود.

جوانهای بسیاری بوده اند که پس از لحظه های
غافل

کننده شادیهای کاذب، زانوی غم در بغل گرفته و
گریسته اند و در موارد حاد، دست به خودکشی
زده اند؛

دلیل آن هم این است که چنین افرادی وقتی به
خود

آمده اند و آن غوغای رقص و آواز را تمام شده
یافتند، باز

خود را با همه ضعفها و واقعیتهای تلخ زندگی
- که به

نحوی قصد فرار از آن را داشته اند - روبرو
دیده اند.

ممکن است گفته شود: پس چگونه می توان
نیازهای حقیقی را تشخیص داد تا در پرتو آن
شادیهای

که ما را
از ظواهر دنیا و لذتهای آنی اش جدا کرده، به
امور پایدار
و متعالی فرا خواند. بر این اساس هر عملی که
این
اختیار و آگاهی را - که وجه تمایز انسان از
حیوان است -
افزایش دهد، برای انسان سالم و در جست
وجوی
تکامل، مفید و مطلوب خواهد بود و در برابر آن،
هر
عاملی که جلوی این اختیار و آگاهی را بگیرد،
عاملی
منفی قلمداد خواهد شد. بدین ترتیب معلوم
می‌شود
که ریشه شادی و نشاط در درون انسان قرار دارد
نه در

واقعی را از شادیهای کاذب تمیز داد؟ در پاسخ
باید
گفت: تعبیر زیبایی در قرآن درباره دنیا و آخرت
وجود
دارد که در واقع راه را نشان داده است. قرآن
تفاوت
آخرت را با دنیا اینگونه بیان می‌دارد: «وَالْآخِرَةُ
خَيْرٌ وَ
أَبْقَى» یعنی آخرت دو خصوصیت دارد که دنیا از
آن
بی‌بهره است. در آخرت هم خیر هست و هم
تداوم. بر همین
اساس می‌توان امور دنیوی را از امور اخروی
تشخیص داد.
شادی ناشی از مواد مخدر، رقص و آواز که نه
خیری
در آن است و نه تداومی دارد، بر اساس فلسفه
الهی از
مقدرات دنیوی هستند؛ همانطور که از این تعبیر
زیبای
قرآنی پیداست، «دنیا» در اینجا به معنای هر
چیزی
است که ما را از خدا غافل کرده، به امور غیر
مفید و
زودگذر بکشاند. در این میان، کار دین آن است

بیرون. مولوی می گوید:

راه لذت از درون دان نی برون

ابلهی دان جُستن قصر و حصون^۱

و در جای دیگری نیز می‌گوید:

آن یکی در کُنج مسجد مست و شاد

و آن دگر در باغ ترش و بی‌مراد^۱

---

^۱. همان.

با توجه به اینکه دین اسلام به شادی و نشاط
افراد

توجه ویژه‌ای دارد، برای این منظور راهکارهایی
نیز
توصیه نموده که به چند مورد آنها اشاره می‌شود:

۱. ایمان و جهان‌بینی صحیح؛

۲. زهد؛ یکی از مقولاتی که در پرتو ایمان و
اعتقاد

صحیح برای انسان حاصل می‌شود و در ایجاد
شادی

مؤثر است، زهد و قناعت است. تعابیر عمیقی در
اسلام

وجود دارد که در بحث شادی باید مورد استفاده
قرار

گیرد؛ نمونه‌ای از آن به کار بردن همزمان واژه
زهد با واژه

شادی و شادمانی است. زهد یعنی اینکه انسان از
نعمت‌های

دنیا استفاده کند، ولی به آن وابسته و حریص
نباشد.

در این دنیا اگر سودی است با درویش خرسند
است

خدایا منعمم گردان به درویشی و خرسندی

این بیت از حافظ نشان دهنده این است که نوع
نگاه

۷. داشتن جسم سالم؛ برای شاد بودن باید
جسمی

انسان به دنیا می‌تواند اسباب خرسندی را فراهم
کند.

سالم داشت و لازمه آن تغذیه خوب و مناسب
است.

۳. داشتن نظم و برنامه در زندگی؛

۸. ارتباط با طبیعت؛ امام رضا علیه‌السلام
می‌فرماید:

۴. ارتباط مستمر با افرادی که درک محضرشان
به

سه چیز روح را جلا می‌دهد: نگاه به آب روان،

زندگی انسان معنا می‌بخشد؛ در روایات آمده که
اگر کسی

نگاه به سبزه و نگاه به صورت زیبا، (صورت

چهل روز با عالم عاملی برخورد نکند، قساوت
قلب پیدا

زیبایی که دارای نورانیت خاص است و انسان از

می‌کند.

۵. برقرار کردن ارتباط عاشقانه با خدا از طریق
ادعیه؛

بخصوص مناجاتهای عاشقانه و زیبایی که در
صحیفه

سجادیه است.

۶. داشتن ارتباط اجتماعی سالم و دوطرفه با
همنوعان؛

گوش، چشم و دهان دریچه‌های ورودی جهان
بیرون به جهان درون‌اند. پس نباید به هر چیزی
اجازه
عبور از این دریچه‌ها را داد.

۹. ارتباط داشتن با گنجینه غنی ادبیات فارسی؛

که

برای آشنا شدن با راههای شادی و سعادت انسان
دارای اهمیت بسزایی است.

۱۰. داشتن هنر؛ هنر اصیل نیز عامل خوبی برای

کسب شادی و نشاط است.^۲

۱۱. گفتن و شنیدن لطیفه‌های سالم؛ در روایات

آمده

است که بعضی از معصومان علیهم‌السلام از یاران
خود

می‌پرسیدند: آیا با هم شوخی و مزاح می‌کنید؟

می‌گفتند: نه. حضرت می‌فرمود: کار خوبی

نمی‌کنید،

هر چند شوخی زیاد وقار را کم می‌کند.^۳

---

۱. وسائل، ج ۵، ص ۳۴۰.

۲. مجله پرسمان، سال دوم، شماره ۵، بهمن
۱۳۸۱.

۳. همان.

فصل اول

تعریف، فواید و عوامل

شادی

همان حالت درونی که افلاطون و ارسطو و تقریباً تمامی متفکران برجسته گذشته، آن را

شادی چیست؟

روان انسان در مقابل عوامل بیرونی و درونی واکنش‌های مختلفی از قبیل: شادی و خوشحالی، خشم و تنفر، ترس و اندوه و... از خود نشان می‌دهد که

به آنها «هیجان» می‌گویند. این هیجانها بسته به عوامل

پدید آورنده و نیز دیدگاه و اندیشه‌های انسان، گاهی

مثبت و گاهی منفی هستند. یکی از این هیجانها «شادی» است که با واژه هایی چون سرور، نشاط، وجد،

سرخوشی، مسرت و... مترادف است. متأسفانه تعریف

جامع و کاملی از آن نشده، ولی با این حال تعریف‌های

پراکنده‌ای برای هیجان گفته شده است:

هنری موری می‌گوید:

یکی از غریب‌ترین نشانه‌های مشخص عصر ما غفلت روان‌شناسان از موضوع شادی است؛

یعنی

تا درون از هر ملالی شویدت

بهترین متاعی دانسته‌اند که از راه فعالیت قابل
حصول است.^۱

برخی گفته‌اند:

شادی احساس مثبتی است که از حس ارضا و
پیروزی به دست می‌آید.^۲

بعضی نیز گفته‌اند:

شادی عبارت است از مجموع لذت‌ها، منهای
دردها.^۳

برخی دیگر شادی را ترکیبی از عاطفه مثبت بالا
و

عاطفه مثبت پایین می‌دانند. شهید مطهری
می‌گوید:

سرور، حالت خوش و لذت بخشی است که از
علم و اطلاع بر اینکه یکی از هدفها و آرزوها
انجام یافته یا انجام خواهد یافت، به انسان
دست می‌دهد.^۴

شادی آن شادی است که از جان رویدت

---

۱. شرع و شادی، ص ۲۲.

۲. همان، ص ۲۳.

۳. همان.

۴. مقالات فلسفی، ج ۲، ص ۶۶؛ غم و شادی،
ص ۲۴.

ورنه آن شادی که از سیم و زر است

آتشی دان کاخرش خاکستر است

ضرورت شادی و تفریحات

انسان بنا به ضرورت طبیعی و برای رفع خستگی

و

نیز تنوع در زیست، به تفریح می‌پردازد و اوقات

فراغت

خود را با کارهای مسرت بخش و فرح‌انگیز

می‌گذراند؛ تا

بصورت موقتی، از قید و بندهای عادی زندگی

آزاد گردد

و چند ساعتی بدون احساس مسئولیت سرگرم

نشاط و

شادمانی باشد.

شادی و تفریح اگر منطقی و به دور از افراط و

تفریط

باشد، نیازی است که به زندگی معنا می‌دهد و

عامل

رشد و موفقیت بوده، محرکی برای کار و فعالیت

بیشتر

است.

به تعبیر دیگر آفرینش جهان هستی و انسان به

گونه‌ای است که خود بخود شادی و نشاط را

برای آدمی

فراهم می‌آورد و عواطف منفی مانند: ناکامی،

ناامیدی،

ترس و نگرانی را بی اثر می‌سازد.

اگر به طبیعت توجه کنیم، می‌بینیم که

مظاهرشادی به تمام و کمال خود را نشان

می‌دهند؛

بهار با گل‌های رنگارنگ و آبشارهای زیبا، نوای

دلنشین

پرندگان، باران لطیف، رویش گیاهان، کوه‌های

سبز سر

به فلک کشیده، آسمان صاف و آبی،

رودخانه‌های زیبا و

بسیاری دیگر از پدیده‌های جهان برای انسان شادی آور

و سرورآفرین است.

اسلام که دین فطرت است و به تمام نیازهای طبیعی و فطری انسان توجه دارد پیروان خود را به

شادیهای مثبت، سازنده و مفرح دعوت می‌کند؛ چرا که

استفاده از امور مفرح و شادی‌آور در موقع مناسب و با

رعایت حدود، برای تجدید نشاط و کاستن از یک‌نواختی زندگی بسیار مؤثر است.

حضرت علی علیه‌السلام می‌فرماید:

إِنَّ هَذِهِ الْقُلُوبَ تَمَلُّ كَمَا تَمَلُّ الْأَبْدَانُ فَابْتَغُوا لَهَا طَرَائِفَ

الْحِكْمَةِ؛^۱ این دلها همانند بدنها خسته و افسرده می‌شوند [و نیاز به استراحت دارند]، در این حال،

نکته‌های زیبا و نشاط‌انگیز برای آنها انتخاب کنید.

اهمیت شادی و تفریح آنچنان است که در روایات

تأکید شده بخشی از ساعات شبانه‌روز باید به آن اختصاص یابد.

امام علی علیه‌السلام در روایت دیگری می‌فرماید:

لِلْمُؤْمِنِ ثَلَاثُ سَاعَاتٍ: فَسَاعَةٌ يُنَاجِي فِيهَا رَبَّهُ وَ سَاعَةٌ

^۱. نهج البلاغه، کلمات قصار، ش ۱۸۸.

يَوْمَ مَعَاشِهِ وَ سَاعَةً يُحْلَى بَيْنَ نَفْسِهِ وَ بَيْنَ لَذَائِهَا
فيما

يَحِلُّ وَ يَجْمَلُ^۱؛ بر مؤمن لازم است شبانه روزش
را

به سه قسمت تقسیم کند: قسمتی را برای راز و
نیاز

با خدا، قسمتی برای امرار معاش و تأمین زندگی
و

قسمتی هم برای بهره برداری از لذت‌های حلال و
نیکو.

امام رضا علیه السلام در روایتی می‌فرماید:

اوقات خود را به چهار بخش تقسیم کنید: بخشی
را برای عبادت، بخشی را برای کار و فعالیت

برای تأمین زندگی، بخشی را برای معاشرت و
مصاحبت با برادران مورد اعتماد و کسانی که

شما را به عیب‌هایتان واقف می‌سازند و بخشی
را به تفریحات و لذایذ خود اختصاص دهید و با

مسرت و نشاط و تفریح و شادی، نیرو و توان
انجام وظایف دیگر خود را تأمین نمایید.^۲

حضرت امام خمینی قدس سره به مسئله تفریح
اهمیت

۱. همان، ۳۸۲.

۲. بحارالانوار، ج ۱۷، ص ۲۰۸، غم و شادی،
ص ۲۵.

خاصی می‌داد و به بعضی از فرزندان سفارش
می‌کرد

که تفریح داشته باشند؛ چرا که در صورت عدم
تفریح در

تحصیل موفق نخواهند بود. هنگامی که می‌دید
بعضی

از فرزندانش در روز تعطیل مشغول درس خواندن است،

درمان کند.

می فرمود: به جایی نمی رسی؛ چون باید هنگام تفریح،

یکی از جراحان معروف می گوید:

تفریح کنی. و نیز می فرمود: باید در ساعت تفریح درس

شادی نه تنها جلوی بسیاری از بیماریهای ناشی از ناملایمات را - که در قرن حاضر زیاد است - می گیرد، بلکه حتی قادر است جلوی رشد و نمو

نخوانید و در ساعت درس تفریح نکنید. و مکرر می فرمود: من در طول زندگی نه یک ساعت تفریح را

برای درس گذاشتم و نه یک ساعت درس را برای

تفریح.^۱

فواید شادی

برای شادی و نشاط فوایدی ذکر شده که به چند مورد آن اشاره می شود:

۱. نشاط روحی؛ سرور و شادی، موجب بهجت

و

انبساط روحی انسان می شود.

۲. سلامتی بدن؛ اهمیت شادی تا بدان حد است

که

می تواند بیماری های صعب العلاج جسمی را

---

۱. برداشتهایی از سیره امام خمینی، ج ۱، ص ۶۰.

بیماری سرطان را که در کمون است، نیز بگیرد.^۱

آقای «جان شنیدار» می‌گوید:

هر روزِ خود را با مسرت و شادی آغاز کنید.
یک راه ساده آن است که پس از بیدار شدن به
همسر خود لبخند بزنید و جمله‌ای خوشایند بر
زبان بیاورید، حتی اگر اغراق‌آمیز باشد. یا کنار
پنجره اتاق بروید و بیرون را تماشا کنید و با
عبارت «عجب روز قشنگی است» به همسرتان
روحیه دهید. اگر هم روزی ابری و بارانی بود،
با

خوشحالی بگویید «چقدر برای زراعت و پر
شدن سدها مفید است». شاید کمی خنده‌دار به
نظر برسد، اما این برخوردها اکثر اوقات نتیجه
بخش است. بهترین راه رهایی از افکار کسالت
بار آن است که زیباییهای اطراف را ببینید و آنها
را ستایش کنید، یا آنکه لطیفه و سخن نغز
بگویید، هر چه صفت شوخ طبعی و شیرین
سخنی در شما عمیق‌تر شود، از امراض روان تنی
فاصله بیشتری می‌گیرید؛ خوش‌خلقی و نرم‌زبانی
شما را نزد دیگران محبوب می‌سازد و برعکس،
کج خلقی از ارج و قربتان می‌کاهد. این را بدانید
که همه دوست دارند با اشخاص سرزنده و

---

^۱. روان‌درمانی برای همه، ص ۵۲۴؛ شرع و شادی، ص ۲۴.

بذله‌گو محشور باشند، کلمات نغز و دلنشین از عقل سلیم سرچشمه می‌گیرد، هر کسی می‌تواند به گونه‌ای روحیه طنز گویی را در خود پیروراند و دیگران را از احساسات خوب خویش بهره‌مند سازد.^۱

آقای شنیدار اضافه می‌کند:

یکی از کشی‌های شهر ما آدم خشک و بی‌انعطافی بود و نمی‌توانست با دیگران وارد صحبت شود، اما به تدریج از این نقیصه رهایی یافت؛ هر روز حکایات و طنزهایی را که در روزنامه‌ها و مجلات می‌خواند، به خاطر می‌سپرد و هرگاه کسی را می‌دید، یکی از آنها را تعریف می‌کرد. دیگران نیز طبیعتاً واکنش مشابهی نشان می‌دادند. او به تدریج در این کار تبحر پیدا کرد؛ به صورتی که می‌توانست در هر موقعیتی حکایتی مناسب بیان کند، به این ترتیب به عنوان کشی‌بذله‌گو در تمام شهر مشهور شد و حضورش به مردم شادی بخشید.^۲

۳. رشد علمی و تحصیلی؛ آزمایش‌های مختلف در

کلاسهای درس نشان می‌دهد کسانی که به دلایل

---

۱. ۳۶۵ روز با شادکامی، ص ۱۴۸.

۲. همان.

گوناگون شادابی و نشاط خود را از دست داده‌اند،

نمی‌توانند در تحصیل و تحقیق موفق باشند و حتی گاهی ترک تحصیل می‌کنند.

۴. رشد اقتصادی؛ شادی بر روی فعالیتهای اقتصادی یک جامعه نیز تأثیر مستقیم دارد، به گونه‌ای که برخی کشورها برای بالا بردن میزان تولید، روحیه شادی و نشاط را در مدیران و کارگران خود تقویت می‌کند.

۵. کاهش جرائم؛ رواج فرهنگ شادی و تبسم بر چهره جامعه، عصبانیت‌ها و تندخویی‌ها را نیز کمتر می‌کند و از میزان جرائم می‌کاهد. انسانهای شاد و متبسم به آسانی با کسی درگیر نمی‌شوند.^۱

شادی در قرآن

«قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِ فَبِذَلِكَ فَلْيَفْرَحُوا هُوَ خَيْرٌ مِّمَّا

يَجْمَعُونَ»^۲؛ به مردم بگو شما باید به فضل و رحمت خدا شادمان شوید که آن بهتر و مفیدتر از ثروتی است که برای خود می‌اندوزید.

شادی در قرآن به گونه‌های مختلف مورد تأیید و توجه قرار گرفته است؛ البته شادی مورد توجه قرآن،

^۱. شرع و شادی، ص ۱۳.

^۲. یونس / ۵۸.

شادی توأم با اهداف الهی و انسانی است. به همین

قومش

می فرماید:

«إِذْ قَالَ لَهُ قَوْمُهُ لَا تَفْرَحْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ
الْفَرِحِينَ»^۲؛ به

خاطر بیاور هنگامی را که قوم قارون به او گفتند:
این همه شادی مغرورانه نکن که خداوند شادی
کنندگان مغرور را دوست ندارد.

خاطر است که می توان آیات قرآن را درباره
شادی به دو
دسته تقسیم کرد:

۱. دسته ای از آیات مؤمنان را به شادی دعوت
می کنند؛ مانند آیه ۵۸ سوره یونس و نیز آیاتی که
به

مسلمانان به سبب پیرویشان بر مشرکان وعده
شادی

داده است: «وَيَوْمَئِذٍ يُفْرِحُ الْمُؤْمِنُونَ بِنَصْرِ
اللَّهِ»^۱ نکته

مهم در این شادیهها این است که بر اساس ارزشها
و
اهداف مقدس قرآن می باشند.

۲. دسته دیگری از آیات قرآن شادی را مذمت
نموده و آنرا نهی کرده است. دو نمونه زیر از آن
دسته اند:

قرآن کریم در داستان قارون - که فردی خودخواه
و
مغرور بود و شادیهایی مستانه داشت - از زبان

---

۲. قصص / ۷۶.

---

۱. روم / ۴ و ۵.

قرآن کریم ضمن بیان عذابهای دوزخیان
می‌فرماید:

«ذَلِكُمْ بِمَا كُنتُمْ تَفْرَحُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ
وَبِمَا

كُنتُمْ تَمْرَحُونَ»؛ این به خاطر آن است که به
ناحق در زمین شادی می‌کردید و از روی غرور
و
مستی به خوشحالی می‌پرداختید.

این نوع شادیها که بی‌اساس، پوچ و همراه با گناه
است، مورد مذمت قرآن قرار گرفته است.

عوامل شادی

براستی چه چیزهایی انسان را شاد می‌کند؟ در
پاسخ به این پرسش پاسخهای مختلفی ارائه شده
و هر

کس به گونه‌ای عامل شادی را بیان کرده است.

برخی می‌گویند ثروت، شهرت و قدرت،
شادی‌آفرین است. اما به تجربه ثابت شده که
ثروت به

تنهایی شادی و خوشبختی نمی‌آورد.

دکتر دیویدمایرز در کتاب خود که «در جست و
جوی

شادی» نام دارد - کلیه مقاله‌هایی را که در امریکا،
کانادا و

کشورهای اروپای غربی درباره شادی به چاپ
رسیده، به

طور جامع بررسی می‌کند و اینگونه نتیجه می‌گیرد:

«رابطه‌ای بین ثروت و شادی وجود ندارد و آرامش و شادی را نمی‌توان با پول خرید.»^۱

تحقیق در مورد اشخاصی که یک شبه ثروتمند شده‌اند، گویای این است که پول نمی‌تواند

موجب

شادی باشد. عده‌ای بر این باورند که پس از ثروت،

سلامتی عامل شادی است. این نظریه نیز ناتمام است؛

زیرا درست است که سلامتی جسم در شادی انسان

مؤثر است، اما انسان استعدادها و توانایی‌هایی دارد که

می‌تواند در حالت نقص عضو و بیماری هم خود را شاد

نگه داشته، شرایط سخت را برای خود آسان کند. اساساً

انسان می‌تواند خود را با شرایط دشوار تطبیق دهد. در

میان اعراب ضرب‌المثلی هست که می‌گوید: اگر

انسان

را در دریا بیندازی، ماهی خواهد شد.

انسان اگر در باطن شاد و سرخوش باشد، در ناگوارترین شرایط هم شادمانی خود را حفظ می‌کند. اما

اگر باطنی غمگین و افسرده داشته باشد، شادترین

موقعیت‌ها هم تغییری در روحیه او به وجود نمی‌آورد.

دو روان‌شناس به نام ریچارد شولز و سوزان دِکِر به

---

^۱. شرع و شادی، ص ۲۸.

بررسی اثرات دراز مدت ناتوانی جسمی
پرداختند. آنها

به بررسی سطوح شادی افرادی که ۲۰ سال از
ابتلای
آنها به فلج می گذشت پرداختند و به این نتیجه
رسیدند

که: «این اشخاص در مقایسه با جمعیت کلی،
عاطفه

مثبت نسبتاً کمتری را گزارش داده‌اند، اما عاطفه
منفی

آنها زیاد نشده است. در نتیجه، سطح متوسط
رفاه یا

رضایت آنها از زندگی فقط کمی پایین تر از
جمعیت کلی

بود. در واقع، افرادِ نقص عضو جسمانی، به
اندازه افراد

عادی شاد بودند.»^۱

بعضی از روانشناسان، شخصیت و وراثت را
عامل

اساسی در شادی دانسته‌اند؛ آنان معتقدند که
شخصیت

افراد بیش از عوامل دیگر در تعیین سطح شادی
آنها

حائز اهمیت است. برخی مردم به خاطر منش و
شخصیت خود، رویدادهای زندگی را مثبت و

خوش

بینانه تفسیر می کنند، در حالیکه عده‌ای دیگر در
واکنش‌های خود به رویدادها ذاتاً منفی و بدبینانه

عمل

می کنند. این نظریه نیز کامل نیست؛ زیرا
شخصیت و

وراثت می تواند در میزان شادی مؤثر باشد، اما
تنها

عامل نیست و نباید تأثیر عواملی مثل محیط،
تغذیه و

---

۱. همان، ۳۱.

خوشبختی همین لحظه‌ای بود که به آن
می‌اندیشیدیم.^۳

مخصوصاً اختیار را نادیده گرفت.^۱

عوامل و معیارهای شادی در اسلام

از مطالعه متون دینی چنین بر می‌آید که شادی
دارای عامل مشخصی نیست، بلکه عوامل
گوناگونی در
بر انگیزتن حس شادی در انسان مؤثراند. برخی
از آن
عوامل عبارتند از:

۱. زیستن در زمان حال: (درک زمان و انشای

درست

از آن)؛ حضرت علی علیه‌السلام می‌فرماید:

نگرانی روزی را که نیامده، بر امروز می‌فزا و
قلبت را از اندوه گذشته آکنده مساز؛ چون تو را
از آمادگی برای آینده باز می‌دارد و نگرانی‌های
سال را بر نگرانی امروزت اضافه نکن؛ برای
امروز مشکلات خودش کافی است.^۲

ویکتور هوگو می‌گوید:

سراسر عمر ما تلاشی است پیوسته، برای دست
یافتن به کامیابی و سعادت، در حالی که شاید

---

۱. همان، ص ۳۵.

۲. من لایحضره الفقیه، ج ۴، ص ۳۸۴.

۳. همان.

بسیاری از مردم در حسرت به دست آوردن
آرمانها و

اهدافی می‌سوزند که در آینده ممکن است آنها را
شاد

کند و از رفتارهای امروز خود - که می‌تواند برای
آنها

بسیار مسرت بخش باشد - غافل‌اند. هر انسانی
می‌تواند

با تکیه بر استعدادها و امکانات موجود و یاری
جستن از

نیروی ایمان، در هر روز و در سخت‌ترین شرایط
هم

شاد باشد. هراکلیوس به شاگردانش می‌گفت:

شما نمی‌توانید دوبار در یک رودخانه شنا کنید؛
زیرا هر بار آبهای تازه‌ای بر شما می‌گذرد.

درست است که انسان باید از گذشته درس
بگیرد و

آینده‌اش را نیز بنگرد، اما این عبرت آموزی و
برنامه ریزی با

غم و اندوه نسبت به آینده و حسرت گذشته
تفاوت دارد.

زندگی نیز همچون آب رودخانه و هر لحظه در
گذر

است. زندگی یک تحول دائمی است و یگانه
چیزی که

محقق و مسلم است، همین امروز است. چرا
زیباییهای

امروز را با تصور مشکلات آینده - که در تردید
و ابهام و

تغییرات بدون انقطاع پوشیده شده و هیچ کس به
درستی از آن اطلاع ندارد - زشت و بد نما کنیم؟

سعدیا دی رفت و فردا همچنان موجود نیست

در میان این و آن فرصت شمار امروز را

۲. پرهیز از گناه؛ شاد بودن همیشه انجام دادن

کاری

نیست، بلکه زمانی در پرهیز کردن نیز نمود پیدا می‌کند.

گاهی اتفاق می‌افتد که با انجام کارهایی به ظاهر لذت‌بخش، هیچ لذتی به انسان دست نمی‌دهد و حتی

رنج روانی و عذاب وجدان نیز به دنبال دارد.

یک غذای

لذیذ، رابطه جنسی و خانه بسیار زیبا، اگر حرام، نامشروع و غضبی باشد، برای انسان سالم و

طبیعی تلخ

و ناگوار است.

انسان هنگامی واقعاً شاد است که از گناه

بپرهیزد.

عارفانی که با باده حق به سرخوشی رسیده‌اند و

پای

کوبان در طریق سلوک گام زده‌اند، معمولاً با

پرهیز و

ریاضت به مستی رسیده‌اند.

از پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله سؤال شد که

بهترین بندگان خدا

چه کسانی هستند؟ آن حضرت فرمود: آنهایی که

وقتی

نیکی می‌کنند، خوشحال می‌شوند و زمانی که

بدی از

آنان سر می‌زند، طلب استغفار می‌کنند.^۱

حضرت علی علیه‌السلام فرمود:

أَكْثَرُ سُورِكِ عَلِيٍّ مَا قَدَّمْتَ مِنَ الْخَيْرِ وَ حُزْنِكَ

عَلِيٍّ مَا

۱. میزان الحکمة، ده جلدی، ج ۲، ص ۴۳۹.

فَاتَ مِنْهُ؛ سرورت را زیاد کن بر آنچه از

کارهای

خیری که برای آخرت انجام داده‌ای و اندوهت

را

به آنچه از کارهای خیر محروم گشته‌ای.

مردی در حالی که شاد و مسرور بود خدمت امام

جواد علیه‌السلام رسید حضرت فرمود: علت

شادی تو چیست؟

آن مرد گفت: ای فرزند رسول خدا

صلی‌الله‌علیه‌وآله، از پدر بزرگوارت

شنیدم که فرمود: بهترین روزی که سزاوار است

بنده

خدا در آن روز شاد باشد، روزی است که توفیق

خدمت

و دستگیری از برادران مؤمن نصیب او گردد؛

امروز من

موفق شدم به ۱۰ نفر از فقیرانی که از فلان شهر

نزد من

آمده بودند، بخشش نمایم، به همین جهت

خوشحالم.

امام فرمود: «اگر آن انفاق و بخشش خود را به

وسیله

منت گذاشتن نابود نکرده باشی، به جان خودم

سوگند

که تو شایسته این شادی هستی.»^۲

۳. احیای ارزشها؛ مؤمن هنگامی شاد است که

ارزشی از

۲. شیعه در پیشگاه قرآن و اهل بیت ص
۲۶۱.

۱. همان، ص ۴۳۷.

ارزشهای دینی را زنده و ضد ارزشی را محو کرده باشد.

امام صادق علیه السلام فرمود:

السُّرُورُ فِي ثَلَاثٍ خَلَالِ: الْوَفَاءِ وَرِعَايَةِ الْحُقُوقِ وَ

النَّهْوِ فِي النَّوَائِبِ؛ شادی در بین سه چیز نهفته

است: وفاداری، رعایت حقوق دیگران و

ایستادگی

در گرفتاریها و مشکلات.

۴. رضایت و تحمل مشکلات؛ گاهی در زندگی

مشکلاتی پیش می آید که حل آنها بیرون از توان

انسان

است. بهترین راه برای رفع این گونه موارد کنار

آمدن با

آنهاست؛ راضی بودن به رضای خدا و اعتقاد به

قضا و

قدر به انسان آرامش می بخشد و در سخت ترین

حادثه ها مددکار آدمی شده، حوادث عظیم را

قابل

تحمل می کند.

امام صادق علیه السلام فرمود:

نشاط و شادی، در پرتو راضی بودن به رضای خدا

و یقین به دست می آید و اندوه و غم، در شک و

ناخشنودی به مقدرات الهی حاصل می گردد.^۲

حضرت علی علیه السلام نیز فرموده است:

به رضای خدا خشنود باش تا شاد و راحت

زندگی کنی.^۳

۲. همان، ۷۱، ص ۱۹۵.

۳. همان.

۱. تحف العقول، ص ۳۲۲.

فصل دوم

شرایط و آداب شادی

لَا يَقْدِرُ عَلَى تَغْيِيرِهِ؛^۲ برای مؤمن سزاوار نیست

در

مجلسی بنشیند که در آن نافرمانی خدا می‌شود و

او نمی‌تواند جوّ مجلس را عوض کند.

اسلام برای شادزیستن آداب و شرایطی برشمرده

و

بایدها و نبایدهایی را وضع کرده است، از جمله

این‌که:

الف: گناه و معصیت نباشد

مجالس شادی نباید همراه با گناه و معصیت

باشد.

امام صادق علیه‌السلام فرمود:

لَا تَسْخُطُوا اللَّهَ بِرِضَى أَحَدٍ مِنْ خَلْقِهِ وَ لَا تَتَقَرَّبُوا

إِلَى

النَّاسِ بِتَبَاعُدٍ مِنَ اللَّهِ؛^۱ به خاطر رضایت و

خشنودی

احدی از مردم، موجب خشم خداوند نشوید و

به

وسیله دوری از خدا به مردم نزدیک نشوید.

و نیز فرمود:

لَا يَتَّبِعِي لِلْمُؤْمِنِ أَنْ يَجْلِسَ مَجْلِسًا يُعْصَى اللَّهُ

فِيهِ وَ

^۲. الكافي، ج ۲، ص ۳۷۴.

^۱. وسائل الشيعة، ج ۱۱، ص ۴۲۲.

ب: همراه با اذیت و آزار نباشد

ج: لهو نباشد

یکی دیگر از شرایط شادی و تفریح این است که

انسان اشرف مخلوقات است و برای اهداف عالی

با

– که

اذیت و آزار دیگران همراه نباشد. متأسفانه

همان شناخت ربوبیت است – آفریده شده. او

امروزه

باید به

بسیاری از شادیه‌ها همراه با آزار دیگران است؛

مقام قرب الهی برسد. جای تأسف است که این

مانند:

انسان با

بلند کردن صدای موسیقی، کارناوالهای عروسی،

چنین کرامتی در بسیاری از مواقع خود را

آهنگهای مبتذل، مزاحمت‌های تلفنی، کبوتر پرانی،

فراموش

انفجار ترقه در شبهای شادی و... .

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود:

مَنْ أَذَى مُسْلِمًا فَقَدْ أَذَانِي! کسی که مؤمنی را

آزار

دهد مرا آزار داده است.

امام صادق علیه السلام فرمود که خداوند

می‌فرماید:

لِيَأْذَنَ بِحَرْبٍ مِنِّي مَنْ أَذَى عَبْدِي الْمُؤْمِنِ؟ آن

کس که

بنده مؤمن مرا بیازارد، به من اعلان جنگ

می‌دهد.

۱. تاریخ مدینه دمشق، ابن‌عساکر، ج ۴۲، ص ۲۰۱.

۲. وسائل‌الشیعه، ج ۸، ص ۵۸۷.

برای
مؤمن در دنیا سه عامل خوشحالی وجود دارد:
دیدار برادران دینی، افطار روزه و شب زنده
داری
در آخر شب.

کرده، ساعتها وقت خود را به بطالت، هوسبازی،
لهو و
لعب می‌پردازد. مجالس شادی اگر دارای هدفی
عقلانی
نباشد، به لهو می‌انجامد و لهو، باطل و حرام
است.

انجام یک عمل عبادی

اینکه عید فطر و قربان پس از یک ماه عبادت و

انواع شادی

در یک تقسیم بندی می‌توان شادیه‌ها را به دو
گروه
شادیه‌های پسندیده و شادیه‌های ناپسند تقسیم کرد.
هر
یک از این دو دارای مصادیق مختلفی است
که به
عنوان نمونه به چند مصداق از آنها اشاره
می‌شود:

ملاقات با برادران دینی

پیامبر اکرم در وصیت خویش به امام علی
علیه‌السلام
فرمود:

يَا عَلِيُّ ثَلَاثٌ فَرِحَاتٌ لِلْمُؤْمِنِ فِي الدُّنْيَا: لِقَاءُ
الْاِخْوَانِ وَ
تَفْطِيرُ الصَّائِمِ وَ التَّهَجُّدُ مِنْ آخِرِ اللَّيْلِ؛^۱ ای علی،

^۱. من لایحضره الفقیه، ج ۴، ص ۵۸.

مراسم عبادی است و بر اساس آنچه از حدیث
فوق

برمی آید، در بندگی خدا و پس از یک عمل
عبادی،

شیرینی و شادی خاصی برای مؤمن به وجود
می آید که

باید آن را گرمی دارد.

شادی برای حل مشکلات علمی

یکی از شادیهای معقول و سازنده، شادی برای
رشد

علمی و رفع مشکلات علمی است. کسانی که به
مطالعه

و دانش عشق می ورزند، لحظه های تحصیل و
مطالعه

خود را بهترین لحظه ها می دانند. درباره شیخ
طوسی

گفته اند که گاهی تا صبح روی مسئله ای فکر و
مطالعه

می کرد، هنگامی که آن مشکل را حل می کرد،
آنچنان

بهجت و مسرتی به او دست می داد که فریاد
می زد:

أَیْنَ الْمُلُوكِ وَ أَتْبَاءُ الْمُلُوكِ؛ پادشاهان و
شاهزادگان

کجا هستند [که این لذت را درک کنند].

احیای ارزشها

یکی دیگر از شادیهای مثبت و پسندیده، تشکیل
مجالس جشن و سرور به مناسبت روزهای
شادی

معصومان است؛ مانند: سالروز میلاد پیامبر
صلی الله علیه و آله و

پیشوایان معصوم علیهم السلام و اعیاد اسلامی.

ائمه اطهار علیهم السلام

تأکید کرده‌اند که شیعیان، کسانی هستند که در شادیهای اهل بیت شاد باشند.

«إِنَّ الَّذِينَ أَجْرَمُوا كَانُوا مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا يَضْحَكُونَ»^۲؛

همانا امروز بدکاران بر اهل ایمان می‌خندند.

موارد یاد شده، شادیهای پسندیده را شامل می‌شد،

اما در شریعت اسلام برخی از شادیهها ناپسند و نکوهیده

است و مؤمنان باید از آنها بپرهیزند. برخی از این شادیها عبارتند از:

شادیهای تمسخرآمیز

یکی از شادیهای منفی، شادیهای تمسخرآمیز است که به منظور تحقیر و تضعیف دیگران، خصوصاً

مؤمنان و حق‌طلبان انجام می‌شود؛ مانند خنده فرعون

در برخورد با دلایل منطقی و معجزات روشن حضرت

موسی علیه‌السلام، چنانکه قرآن کریم می‌فرماید:

«فَلَمَّا جَاءَهُمْ بَايَاتُنَا إِذَا هُمْ مِنْهَا يَضْحَكُونَ»؛

چون

آیات ما را برای آنها آورد، او را مسخره کردند و بر آن خندیدند.

و در آیه‌ای دیگر می‌فرماید:

۱. زخرف / ۴۷.

۲. مطففین / ۲۹.

شادی به لغزشهای دیگران

در حالیکه از شنیدن خبر شکست دیگران به
وجد می‌آیند.

هر انسانی در طول زندگی لغزش و اشتباهاتی
دارد و

خنده‌های بی‌مورد

ممکن است گاهی در موقعیتهایی قرار گیرد که
مورد

برخی افراد با کوچکترین سخنی - حتی غیر

مضحکه و خنده دیگران واقع شود. لکنت زبان،
توپوق

زدن در هنگام سخن گفتن و... مواردی هستند که
باعث

خنده دیگران می‌شوند.

حضرت علی علیه‌السلام فرمود:

لَا تَفْرَحُ بِسِقْطِهِ غَيْرَكَ فَإِنَّكَ لَا تَدْرِي مَا يَحْدُثُ
بِكَ

الزَّمان! به لغزش دیگران خوشحال مشو؛ زیرا
نمی‌دانی که زمانه با تو چه خواهد کرد.

تجربه نشان داده است هر کس به عیب دیگران
بخندد، دیگران هم بر او خواهند خندید. متأسفانه

کم

نیستند افرادی که اگر صدها خبر درباره شادی و
موفقیت دیگران بشنوند، هیچ عکس‌العملی نشان

نمی‌دهند؛

---

۱. میزان الحکمة، ج ۷، ص ۱۴۹.

خنده‌دار - قهقهه سر داده و می‌خندند. در صدر
اسلام

عربی بادیه‌نشین به محضر رسول خدا

صلی‌الله‌علیه‌وآله رسید، در

حالیکه بر ماده شتری چموش سوار بود. پس از
عرض

سلام، شترش او را از محضر پیامبر

صلی‌الله‌علیه‌وآله دور کرد و این

عمل چند مرتبه تکرار شد. همراهان پیامبر

صلی‌الله‌علیه‌وآله به او

خندیدند و مرد عرب از خنده آنان ناراحت شده،

شترش

را کشت. پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله به آنان فرمود:

«دامنهای شما پر از

خون آن شتر است، شما خندیدید و او از رفتار

شما

عصبانی شد و او را کشت.»^۱

شادی به گناه

امام علی علیه‌السلام فرمود:

التَّبَهُجُ بِالْمَعاصِي أَفْبَحُ مِنْ رُكُوبِهَا؛ شادی به
گناه،

زشت‌تر است از انجام آن.

و در روایت دیگری از امام سجاد علیه‌السلام نقل
است که

فرمود:

از خوشحالی به گناه بپرهیز؛ چرا که خوشحالی

به گناه از خود گناه بدتر و بزرگتر است.^۳

۲. میزان الحکمة، ج ۳، ص ۴۶۳.

۳. همان.

۱. محجه البيضاء، ج ۵، ص ۲۳۳.

شادی در مصیبت دیگران

شادی مستانه به خاطر مال و ثروت

حضرت علی علیه السلام در تشییع جنازه‌ای

شرکت کرده

بود، ناگهان صدای خنده مردی را شنید، در این

هنگام

فرمود:

«گویی مرگ در دنیا بر غیر ما نوشته شده، گویی

حق بر غیر ما واجب گشته، گویی این مردگانی

را

که می‌بینیم، مسافرانی هستند که به زودی به

سوی ما باز می‌گردند؛ آنها را در قبر می‌گذاریم و

میراث آنها را می‌خوریم و گویی بعد از آنها

جاودان هستیم.»^۱

خنده و شادی در برابر افراد محزون و غصه دار

صحیح نیست. امام حسن عسکری علیه السلام در

این باره

می‌فرماید:

لَيْسَ مِنَ الْأَدَبِ إِظْهَارُ الْفَرَحِ عِنْدَ الْمَحْزُونِ؛^۲

در برابر افراد محزون اظهار شادی کردن، بی‌ادبی

است.

---

^۱. نهج البلاغه، کلمات قصار، ۱۲۲.

^۲. تحف العقول، ص ۴۸۹.

داشتن مال و ثروت، ارزش و افتخار محسوب نمی‌شود؛ مهم نحوه استفاده از مال و ثروت است

که اگر

در مسیر صحیح و درست استفاده شود و دارنده

آن به

دارایی خود مغرور نشود، ارزش دارد. قرآن کریم

درباره

قارون می‌فرماید:

«إِنَّ قَارُونَ كَانَ مِنْ قَوْمِ مُوسَى فَبَغَى عَلَيْهِمْ

وَأَتَيْنَاهُ

مِنَ الْكُنُوزِ مَا إِنَّ مَفَاتِحَهُ وَكُنُوزَهُ بِالْعُصْبَةِ أُولَى

الْقُوَّةِ»^۱؛

همانا قارون یکی از ثروتمندان قوم موسی بود که

بر آنها راه ستم و سرکشی را پیش گرفت و ما

آنقدر گنج و مال به او دادیم که حمل کردن

کلیدهای آن گنجها، نیرومندان را خسته می‌کرد.

قارون به جای اینکه از آن همه ثروت، در مسیر

صحیح استفاده کند، مغرورانه می‌گفت: «این

ثروت را به

وسیله دانشی که نزد من است به دست آورده‌ام»

و مال و

ثروت خود را به رخ مردم می‌کشید و خودنمایی

می‌کرد،

تا اینکه قومش به او گفتند:

«...لَا تَفْرَحْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ»^۲؛ این همه

شادی

مغرورانه مکن که خداوند شادی کنندگان مغرور

را دوست نمی‌دارد.

کارناوال (قارون) شادی

^۲. همان.

^۱. قصص / ۷۶.

یکی از سنت‌های شادی رایج در غرب «کارناوال»
یا

کاروان شادی است که دسته‌ای از مردان و زنان
با

جامه‌های مختلف و رنگارنگ در روزهای جشن
و شادی

به راه می‌افتند و با بازیها، حرکات و آوازهای
مختلف

موجب تفریح و شادمانی بینندگان می‌شوند.^۱

این سنت به تقلید از کشورهای غربی، در ایران
نیز

برگزار می‌شود که اولین بار در ۲۴ اسفند سال
۱۳۱۱ به

مناسبت تولد شاه و با تشویق سرلشکر «آیرم»،
رییس

شهربانی، علاوه بر جشن و چراغانی، مقدمات
کارناوال

نیز فراهم گردید و عده‌ای در آن شرکت کردند.
در

پیشاپیش کاروان شادی، عروسکی از «چارلی
چاپلین»

قرار داده شده بود که شیرین کاری می‌کرد و بعد
از آن

گروهی با ماسک‌های مختلف ساز می‌زدند و
می‌رقصیدند.^۲

متأسفانه، این سنت غربی پس از انقلاب اسلامی
نیز

به وسیله بعضی غربزدگان به عنوان کاروان
شادی،

گاهی در بعضی از شهرها و مناطق کشور برگزار
می‌شود؛

مثلاً در سال ۱۳۷۸ جشنواره تابستانی کیش
مطرح شد

۱. فرهنگ فارسی معین، ج ۳، ص ۲۸۱۷.

۲. غم و شادی، ص ۶۰.

و کارناوال شادی به راه افتاد، در ایام مبارک دهه
فجر نیز

گاهی همین کارناوال‌ها به بهانه جشن پیروزی
انقلاب با
رقص و آواز و پوشیدن لباسهای نامناسب و به
منظور

تحقیر ارزشهای دینی و انقلاب به راه می‌افتند که
غیر از

توهین به نظام ثمری در بر ندارند.^۱

پیامبر گرامی صلی‌الله‌علیه‌وآله و ائمه معصوم
علیهم‌السلام به عنوان

تیین کننده اصلی شرع مقدس نسبت به مسئله
شادی، هم در گفتار و هم در کردار پرداخته‌اند.
آن

پیشوایان پاک در روزهای شادی ضمن شادی و
سرور

برنامه‌هایی داشتند که از مجموع آنها چنین
برمی‌آید

که در ایام شادی نیز تکالیف الهی و شرعی
تعطیل

نمی‌شود و حد و مرز حلال و حرام باید رعایت
گردد.

مزاح و شوخی

یکی از لوازم مجالس شادی لطیفه و طنز است؛
براستی که طنز یکی از هنرهای جذاب و مهم
است و

بوسیله آن می‌توان به اهداف سیاسی و اجتماعی
خاصی دست یافت. نکته‌ای که باید به آن توجه
نمود

این است که طنز و لطیفه نباید موجب هجو
دیگران

---

^۱. همان.

شود و آبروی مؤمنان را به خطر اندازد. در برخی از

اجتماعات دیده می‌شود که برای خندانند دیگران، در

قالب لطیفه به اقوام خاصی توهین می‌شود که این

مسئله جایز نیست.

در احادیث آمده است: کسی که به مؤمنی طعنه بزند، خداوند بوی بهشت را بر وی حرام می‌کند.^۱

این مسئله نیز در ضمن استفتائاتی از مراجع مورد پرسش قرار گرفته است.

س: گفتن لطیفه‌های رایج کشور که حالت تمسخر

قشر، قوم یا مناطقی از مردم کشور را در برمی‌گیرد،

چه حکمی دارد؟

ج: اگر استهزاء آنان محسوب گردد جایز نیست.^۲

طبیعت انسان، مزاح را می‌پسندد و با آن شاد می‌شود. در آموزه‌های اسلامی در مورد شوخی دو گونه

روایت وارد شده است:

یک دسته از روایت‌ها به شوخی توصیه کرده و دسته‌ای دیگر از آن نهی نموده‌اند.

پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله فرمود:

۱. الحکم الزاهرة، ج ۲، ص ۳۱۸.

۲. مسائل جدید از دیدگاه علما و مراجع تقلید، ج ۲، ص ۵۹.

من هم مانند شما بشری هستم که قهرا شوخی و مزاح می‌کنم.^۱

و یا در جای دیگر فرموده:

شوخی بسیار آبرو را می‌برد و موجب کینه توزی

و در جای دیگر می‌فرماید:

من شوخی می‌کنم، ولی در گفتارم بجز حق و راست نمی‌گویم.^۲

حضرت علی علیه‌السلام می‌فرماید: هرگاه یکی از یاران

رسول‌خدا اندوهگین بود، رسول خدا با شوخی کردن او

را شادمان می‌نمود.

از امام صادق علیه‌السلام نیز نقل شده است که فرمود:

مؤمن، شوخ طبع و خوش مشرب است؛ ولی منافق گرفته و خشم‌آلود می‌باشد.^۳

در برخی از احادیث نیز مزاح و شوخی زیاد نهی شده است:

حضرت علی علیه‌السلام فرمود:

کسی که زیاد مزاح می‌کند، شکوه و وقار او کم می‌شود.

---

۱. کنز العمال، ج ۳، ص ۶۴۸.

۲. جامع السعادات، ج ۲، ص ۲۰۲.

۳. شرع و شادی، ص ۶۱.

و دشمنی می‌گردد.^۱

در جمع بین این دو دسته از روایات، درمی‌یابیم

که

افراط در شوخی و مداومت به آن و یا

شوخی‌هایی که به

دروغ و غیبت منتهی می‌گردد، پسندیده نیست و

گاهی

حرام است؛ ولی اگر مزاح بصورت معقول و بر

پایه حق

باشد، هیچ اشکالی ندارد.

هر کس خرما

را با هسته‌اش بخورد پرخور است.^۲

۲. روزی زنی خدمت پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله

رسید و عرض کرد:

مرا سوار شتر کن. حضرت فرمود: ما تو را بر

بچه شتر

سوار می‌کنیم. آن زن گفت: بچه شتر قدرت

حمل مرا

ندارد. پیامبر فرمود: هر شتری بچه شتر دیگر

است، هر

نمونه‌هایی از مزاح پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله

۱. روزی پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله و حضرت علی

علیه‌السلام خرما

می‌خوردند. پیامبر هسته خرماهایی را که

می‌خورد،

جلوی امام علی علیه‌السلام می‌گذاشت. هنگامی

که از خوردن

خرما فارغ شدند، پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله به او

فرمود: چقدر خرما

خورده‌ای؟! امام علی علیه‌السلام در پاسخ فرمود:

^۲. شرع و شادی، ص ۶۳.

^۱. غررالحکم، ص ۲۲۲.

چند چندین سال داشته باشد.^۱

زیبایی و زینت

از آنجا که زینت و زیبایی و آراستگی ظاهری

موجب

انبساط خاطر و شادی می‌گردد، پیشوایان دینی ما

به

زیبایی و زینت اهمیت بسیار داده و آن را در

مناسبت‌های مختلف گوشزد می‌کردند. در سیره

پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌گفته شده که آن حضرت

همواره در آئینه

می‌نگریست و خود را مرتب می‌ساخت و

می‌فرمود:

خداوند دوست دارد وقتی بنده او برای دیدن

برادران

دینی‌اش از خانه بیرون می‌رود، خود را بیاراید.

امام صادق علیه‌السلام می‌فرمود:

پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله برای خرید عطر، بیش از

طعام و غذا

هزینه می‌کرد.^۲

و نیز فرموده:

---

۱. جامع السعادات، ج ۲، ۲۹۲.

۲. مکارم الاخلاق، ص ۴۳.

۳. من لایحضره الفقیه، ج ۱، ص ۶۴.

یکایک شما در روز جمعه خود را بیاراید،
شست و شو نمایید، خود را معطر سازید، شانه
زنید و پاکیزه‌ترین پیراهن خود را بپوشید و
آماده نماز جمعه شوید.^۳

در قرآن کریم آمده است:

«قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ مِنْ

الرِّزْقِ»^۱؛

بگو چه کسی زینت خدا و طیبات از روزی را

که

برای بندگانش آفرید، حرام نموده است؟

حضرت علی علیه السلام می فرماید:

الَّتَجَمَّلُ مِنْ أَخْلَاقِ الْمُؤْمِنِينَ^۲؛ آرایش از اخلاق

مؤمنان است.

امام حسن علیه السلام هرگاه برای اقامه نماز آماده

می شد

بهترین لباس خود را می پوشید، وقتی یاران وی

سبب

این کار را جویا شدند، حضرت در پاسخ فرمود:

خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد و من

خود را برای او زینت می کنم.^۳

---

۱. اعراف / ۳۲.

۲. غرر الحکم، ج ۱، ص ۳۰۷.

۳. میزان الحکمة، ج ۷، ص ۱۳۳.

فصل سوم

مصادیق شادی و

احکام آنها

شود. فقهای بزرگوار که فتوا به حرمت غنا و

موسیقی و

جواز آن در برخی موارد جزئی و استثنائی

داده‌اند با

توجه به تمام آیات و روایات این باب بوده و

تنها با دیدن

شادیها مصادیق مختلفی دارند که یکی از

مهمترین

آنها مجلس‌های شادی است.

دین اسلام به بهانه‌های مختلف مردم را به برپایی

مجالس شادی ترغیب و تشویق کرده است؛

مجالسی

چون: عروسی، ولیمه، ختنه، اعیاد مذهبی،

مولودی‌ها

و بزرگداشتها مجالسی هستند که از نظر دین

مورد

عنایت واقع شده‌اند.

مجلس عروسی

در برخی روایات مطالبی درباره شیوه شادی در

مجالس عروسی از جمله آواز خوانی و دف زدن

وارد

شده است که مضمون این روایات باید با در نظر

گرفتن

روایات بسیار دیگری که درباره نهی از لهو و لغو

و غنا و

موسیقی و استفاده از ابزار لهو وارد شده است

لحاظ

یک روایت نمی‌توان حکم به حرمت یا حلیت امری

یا چیزی نمود که از باب نمونه برخی از آنها را در اینجا می‌آوریم:

امام محمدباقر علیه‌السلام فرمودند:

پیامبر اسلام صلی‌الله‌علیه‌وآله از محله بنی‌زریق عبور

می‌کرد، هنگامی که صدای موسیقی شنید، پرسید: چه خبر است؟ گفتند: ای رسول خدا، فلانی عروسی کرده است. آن حضرت فرمود: دینش کامل شده است؛ این ازدواج است نه زنا، ازدواج نباید مخفیانه باشد، باید دودی به آسمان برود، یا صدای دایره‌ای بلند شود، فرق نکاح و زنا

به نواختن دایره است.^۱

شیخ طوسی در امالی آورده است که:

پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله از کنار خانه علی بن هبّار عبور

می‌کرد، صدای دف شنید، پرسید: چه خبر است؟ گفتند: علی بن هبّار عروسی دارد. حضرت فرمود: ازدواج خوبی است، زنائست. سپس

فرمود: پایه‌های ازدواج را محکم کنید و آن را آشکار کنید و دف بنوازید.^۲

^۱. دعائم الاسلام، ج ۲، ص ۲۰۵.

^۲. بحارالانوار، ج ۱۰۳، ص ۲۷۵.

فیض کاشانی رحمه الله در کتاب محجه البیضا به
نقل از

غزالی آورده است:

و يستحب اظهار النکاح، قال صلی الله علیه وآله:
فصل ما بین الحلال و

الحرام الدف و الصوت^۱؛ مستحب و پسندیده
است

که ازدواج، علنی و آشکار انجام شود. پیامبر
اسلام صلی الله علیه وآله فرمود: تفاوت میان
ازدواج حلال و

حرام، دایره زدن و خواندن است.

از این روایات و بسیاری دیگر از احادیث در
متون

دینی چنین برمی آید که مجالس عروسی باید به
کیفیتی باشد که شادی و سرور آن در حد
محسوسی

خودنمایی کند؛ به نحوی که مجلس عروسی بی
سر و

صدا مورد نکوهش قرار گرفته است. حال باید
دید که آیا

تأمین شادی مجلس عروسی به هر وسیله‌ای
مجاز

است؟ و یا اینکه این شادی دارای حد و مرزی

معین
است؟

اکثر فقهای شیعه غنا و موسیقی را حرام دانسته،
تنها برخی از موارد را استثنا کرده و جایز
شمرده‌اند.

یکی از آن موارد استثنا در عروسی است؛ آن هم
با

رعایت حد و حدودی که در ذیل به آنها اشاره
می‌شود:

۱. محجه البیضا، ج ۳، ص ۱۶.

غنا در عروسی‌ها

علامه در کتاب «تذکره الفقهاء» و «قواعد»، محقق در کتاب «مختصر النافع»، شیخ طوسی در کتاب «نهایه»، شهید دوم در «دروس»، و «مسالك»، مقدس اردبیلی در «مجمع الفائده و البرهان»، غنا را در عروسی‌ها استثنا کرده‌اند.

شیخ انصاری و امام راحل نیز غنا و آواز خواندن زنان را در عروسی‌ها در صورتی که با حرام دیگری آمیخته نشود، حلال دانسته‌اند.^۱

نویسنده کتاب جواهر، استثنای غنا را در عروسی‌ها پذیرفته، ولی می‌گوید: «سزاوار است که آوازخوان زن در مجالس زنانه باشد نه مرد».^۲

آیت‌الله خویی رحمه‌الله نیز غنا و آواز برای زنان و مردان را در عروسی‌ها در صورتی که به حرام دیگری آمیخته نشود، مباح دانسته است.^۳

علی بن جعفر نظر امام موسی بن جعفر علیه‌السلام را درباره غنا در اعیاد فطر و قربان و روزهای جشن و سرور

۱. مکاسب محرمة، ج ۱، ص ۲۳۲.

۲. جواهر الکلام، ج ۲۲، ص ۵۰.

۳. مصباح الفقاهه، ج ۱، ص ۳۱۴.

پرسید. آن حضرت پاسخ داد:

ای دختر کسی که خداوند وی را به خاطر وحی
و رسالت، بر همه عالمیان برتری داده است.^۲

لَا بَأْسَ بِهٖ مَا لَمْ يَعْصِ بِهٖ؛ مادامی که با آن

معصیت

نشود، اشکالی ندارد.

در مراسم عروسی حضرت فاطمه علیهاالسلام ام

سلمه

همسر پیامبر صلی الله علیه و آله، سرودی را زمزمه

کرده است که

مضمون آن به این شرح است:

ای همسایگان، به یاری خداوند به همراه فاطمه

حرکت کنید.

و در همه حالات خدا را شکرگزار باشید.

نعمتهای پروردگار را به یاد داشته باشید.

و شکر آنها را - که خداوند از هر بدی و آفت

محفوظ داشته - به جا آورید.

خداوند ما را پس از کفر هدایت کرد.

و پروردگار آسمانها به زندگی ما نشاط داد.

به همراه بهترین زنان جهان حرکت کنید.

که همه عمه‌ها و خاله‌ها به فدای او باد.

---

۲. سَـرِّـنَ بَعـمـنَ لَـلـلـهِ جـاـرـاـتـی

واشکرته فی کل حالات
و اذکرن ما انعم رب العلی
کشف مکروه و آفات
فقد هدانا بعد کفر و قد
انعشنا رب السماوات
و سرن مع خیر النساء الوری
تغدی بعمات و حالات
یا بنت من فضله ذوی العلی
بالوحی منه و الرسالات
بحار الانوار، ج ۱۰۳، ص ۴۰

---

۱. وسائل الشیعه، ج ۱۷، ص ۱۲۲.

ممکن است، بهتر است این کار صورت نگیرد.^۱

آنچه در مسئله غنا و موسیقی در مجالس شادی قابل توجه است، این است که غنا و موسیقی مطرب و لهُو نباشد و به تعبیر دیگر، انسان را از حالت طبیعی خارج نسازد. ملاک این که غنا و موسیقی لهُوی است یا غیر لهُوی، به عرف واگذار شده است.

حضور داماد در مجلس زنانه

یکی از کارهایی که امروزه در عروسیها رسم شده،

این است که داماد در مجلس زنانه و پیش عروس حاضر

می شود و نیز از آنها عکس و فیلم تهیه می کنند. آیا این

کار از نظر شرعی جایز است؟

آنچه از دیدگاه مراجع معظم تقلید برمی آید، این است که این کار اگر موجب نگاه به نامحرم نشود،

اشکالی ندارد. ولی از آنجایی که مجالس زنانه حال و

هوای خود را دارد و نگاه نکردن تقریباً امری غیر

---

^۱. برای توضیح بیشتر به استفتائات آیات عظام: خامنه‌ای، مکارم، فاضل، بهجت، و تبریزی رجوع شود.

استفاده از کراوات

پوشش، مسئله‌ای دینی و ملی است که متأسفانه به

شایستگی رعایت نمی‌شود. برخی از اشخاص (دختر یا

پسر) طوری لباس می‌پوشند که به راحتی می‌توان

«آرم» چند کشور را از لباس‌های آنان به دست آورد. در

واقع معجونی شده‌اند که هیچگونه اصالتی ندارند. از

دیدگاه اسلام مسئله پوشش مورد عنایت خاصی واقع شده است.

امام صادق علیه‌السلام می‌فرماید:

خداوند به یکی از پیامبران وحی کرد که به مؤمنان بگو: در لباس، خوراک و آداب و رسوم، دشمنان خدا را سرمشق قرار ندهید، که اگر چنین کنید شما هم مانند آنان، دشمنان خدا محسوب می‌گردید.^۱

یکی از مصادیق فرهنگ غرب، کراوات زدن است که

متأسفانه پس از دو دهه که از انقلاب شکوهمند

ایران

می‌گذرد، دوباره قبح آن شکسته شده و بصورت

محسوسی در مجامع مختلف از آن استفاده

می‌شود؛

مخصوصاً در مجالس عروسی و برای شخص

داماد

^۱. من لایحضره الفقیه، ج ۱، ص ۲۵۲.

دارای اهمیت خاصی است.

یکدیگر است، ولی نامحرّمها باید حدود شرعی

تقریباً همه مراجع معظم تقلید از بستن کراوات -
به

را
مراعات کنند؛ بنابراین دختر عمو و دختر خاله و
امثال

عنوان اینکه زی غیر مسلمین است - نهی
فرموده‌اند.^۱

آنها اگر خواهر رضاعی انسان نباشند، نامحرّم
بوده و اگر

اختلاط زن و مرد در مجلس عروسی

نگاه کردن و حرف زدن با آنها محل ریبه باشد و
انسان را

یکی دیگر از اموری که در مجالس شادی،
مخصوصاً

دچار گناه کند، جایز نیست.

مجلس عروسی باید به آن توجه کرد، مسئله
اختلاط

س: شرکت در عروسی‌ها و مجالسی که محرّم
و

زن و مرد و نیز ارتباط آنان با یکدیگر است. زن
و مرد

مسلمان و متدین می‌دانند که در اسلام برای
اشخاص،

حریمهای خاصی قرار داده شده و زن و مرد
بصورت

مطلق آزاد نیستند تا هرگونه که بخواهند، با
جنس

مخالف ارتباط برقرار کنند. در مجالس عروسی
نیز آنچه

جایز است و مشکل خاصی ندارد، ارتباط
محرّمها با

---

^۱. مسائل جدید از دیدگاه علما و مراجع
تقلید، ص ۸۵.

س: هنگام جشن عروسی چند عکس از من

گرفته

نامحرم مختلط هستند، چه صورت دارد؟^۱

آیت‌الله بهجت: با فرض اشتغال بر حرام یا مفسده، باید اجتناب شود و اختلاط زن و مرد هم جایز نیست.

آیت‌الله سیستانی: اگر به نحوی است که موجب مفسده و یا ارتکاب گناه است، جایز نیست.

آیت‌الله فاضل لنکرانی: جایز نیست و باید آنها را منع کرد.

آیت‌الله تبریزی: چنانچه اختلاط مرد و زن نامحرم همراه ارتکاب حرامی باشد، یا سبب تحریک شهوت بر حرام گردد جایز نیست.

آیت‌الله مکارم شیرازی: در فرض مسئله که مجلس به صورت مجلس گناه در آمده و مجلس سالم اسلامی نیست، شرکت در آن حرام است.

عکاسی و فیلمبرداری از مجالس عروسی

یکی از مسائل مهم در عروسی‌ها مسئله فیلمبرداری و عکسبرداری است که از جهات گوناگون

قابل بررسی می‌باشد. مهمترین این مسائل از رساله

اجوبه الاستفتائات به این شرح است:

---

^۱. همان، ص ۱۴۶.

شد که در آنها حجاب کامل نداشتیم، این

عکسها در

حال حاضر نزد دوستان و اقوام من هستند، آیا

جمع

آوری آنها بر من واجب است؟

ج: اگر وجود عکسها نزد دیگران مفسده‌ای ندارد

و یا بر فرض ترتب مفسده، شما در دادن عکسها

به دیگران نقشی نداشته‌اید، یا جمع کردن آنها از

دیگران برای شما مشقت دارد، تکلیفی در

این باره ندارید.^۱

س: آیا جایز است زن در جشنهای عروسی

بدون

اجازه شوهرش عکس بیندازد؟ و بر فرض

جواز، آیا

مراعات حجاب کامل در آن واجب است؟

ج: اصل عکس گرفتن منوط به اجازه شوهر

نیست، ولی اگر احتمال بدهد که اجنبی عکس او

را می‌بیند و عدم رعایت حجاب کامل، منجر به

مفسده‌ای شود، مراعات آن واجب است.^۲

س: اگر عروس در شب جشن عروسی

روپوش

روشن و نازکی بر سرش بیندازد، آیا جایز

است مرد

اجنبی از او عکس بگیرد؟

ج: اگر مستلزم نگاه حرام به زن اجنبی باشد،

جایز نیست و گرنه اشکال ندارد.^۳

^۱. رساله اجوبة الاستفتاءات، ص ۲۵۹.

^۲. همان، ص ۲۶۰.

^۳. همان.

شایسته نیست که مؤمن در آن روزها به برپایی

چنین

مجالسی مبادرت ورزد.

س: فیلمبرداری و عکاسی در برخی از مجالس

عروسی - که به علت لابلایگری مسائل محرم

و

نامحرم احیاناً رعایت نمی شود - توسط عکاس

زن -

که شغلش این است - چه حکمی دارد؟

ج: مراعات کامل حجاب اسلامی در برابر

نامحرم در هر حال لازم است و فیلمبرداری از

مجالس زنانه یا از مجالس مختلط، اگر مستلزم

نظر حرام یا موجب اشاعه فساد و ترتب مفاسد

باشد، جایز نیست.^۱

برخی از مراجع نیز در جواب این سؤال

فرموده اند:

عکاسی زن اشکال ندارد، مشروط بر اینکه

خودش مرتکب کار حرامی نشود.^۲

مسائل متفرقه عروسی و ازدواج

برپایی مجالس عقد و عروسی در روزهای

سوگواری

معصومان نوعی بی احترامی به آنان محسوب

می شود و

---

^۱. مسائل جدید از دیدگاه علما و مراجع تقلید، ج ۲، ص ۸۲.

^۲. همان، ص ۸۴.

امام صادق علیه السلام فرمود: شیعیان ما کسانی هستند که

در شادیهای ما شاد و در غم و اندوه ما غمگین می‌باشند. با این حال آیا می‌شود در ایام

سوگواری

معصومان به شادی پرداخت و یا مجلس عقد و

عروسی

برپا نمود؟

س: برپایی مجلس عقد یا عروسی در ایام و

لیالی

شهادت ائمه معصومین علیهم السلام و راه

اندازی کاروانهای

شادی که موجب هتک حرمت این ایام و

مناسبتها

می‌شود چه صورتی دارد؟^۱

آیت‌الله خامنه‌ای: اگر موجب توهین و هتک

باشد، اجتناب لازم است.

آیت‌الله بهجت: در صورت صدق عنوان هتک،

حکم آن نزد متشرعه واضح است.

آیت‌الله مکارم شیرازی: در فرض مسئله حرام

است.

آیت‌الله صافی گلپایگانی: این گونه حرکات مناسب دوستان اهل بیت علیهم السلام نیست،

مؤمنان

باید از آن بپرهیزند.

آیت‌الله تبریزی: تزویج و عقد و عروسی در ایام

سوگواری ائمه، برکتی ندارد و راه انداختن

کاروان شادی در کوچه و خیابان در آن ایام جایز

نیست و همچنین در غیر ایام سوگواری که

معرض فساد است، جایز نیست.

^۱. همان، ص ۴۹.

حضرت امام رضا علیه السلام به «ریان بن شیب»
فرمود:

س: منظور از موسیقی مطرب و لهوی چیست؟
و راه

إِنَّ سِرَّكَ أَنْ تَكُونَ مَعَنَا فِي الدَّرَجَاتِ الْعُلَى مِنَ
الْجِنَانِ

تشخیص موسیقی مطرب و لهوی از غیر آن
چیست؟

فَاخْزَنَ لِحُزْنِنَا وَ افْرَحَ لِفَرَحِنَا! اگر دوست داری
در

ج: موسیقی مطرب و لهوی آن است که به سبب
ویژگیهایی که دارد، انسان را از یاد خداوند

درجات عالی بهشت، همراه ما باشی، در حزن ما
محزون و در شادی ما شاد باش.

استفتائات موسیقی و غنا

س: ملاک تمیز موسیقی حلال از حرام

چیست؟ و آیا

موسیقی کلاسیک حلال است؟

ج: هر موسیقی که به نظر عرف موسیقی لهوی و
مطرب که مناسب با مجالس عیش و نوش است
باشد، موسیقی حرام محسوب می شود و فرقی
نمی کند که موسیقی کلاسیک باشد یا غیر
کلاسیک، تشخیص موضوع هم موکول به نظر
عرف مکلف است و اگر موسیقی این گونه نباشد،
بخودی خود اشکال ندارد.^۲

۱. بحار الانوار، ج ۴۴، ص ۲۸۵.

۲. رساله اجوبه الاستفتائات، آیت الله
خامنه ای، ص ۲۴۷.

برخی می‌گویند ملاک حرمت موسیقی تهییج است.

پس اگر کسی تهییج نشود، هر چند از تمام انواع

متعال و فضایل اخلاقی دور نموده، به سمت بی بند و باری و گناه سوق دهد و مرجع تشخیص موضوع، عرف است.^۱

گاهی در برخی محافل عروسی دیده می‌شود که از

نوارهای ترانه خوانندگان زمان طاغوت استفاده می‌شود

و وقتی تذکر داده می‌شود می‌گویند شخص مهم نیست

و ما فقط به محتوای آن توجه می‌کنیم. حال واقعاً چنین است؟

س: آیا شخصیت نوازنده و محل نواختن و یا غرض و

هدف از آن در حکم موسیقی تأثیر دارد؟

ج: موسیقی حرام، مطرب و لهوی مناسب با

مجالس لهو و گناه است و گاهی شخصیت

نوازنده یا کلام همراه آهنگ یا مکان و یا سایر

شرایط در اینکه موسیقی تحت عنوان موسیقی

مطرب و لهوی حرام و یا عنوان حرام دیگر قرار

بگیرد، مؤثر است؛ مانند اینکه بر اثر آن امور،

منجر به تربیت فساد شود.^۲

---

۱. همان، ص ۲۴۸.

۲. همان.

موسیقی‌ها استفاده کند، کار حرامی مرتکب نشده است. اما اینگونه نیست و گوش دادن به موسیقی مطرب و لهوی به هر صورتی که باشد گناه است.

س: آیا معیار حرمت موسیقی فقط مطرب و

لهوی

بودن آن است یا اینکه میزان تحریک و تهییج

آن هم

تأثیر دارد؟ و اگر باعث حزن و گریه شنونده

شود چه

حکمی دارد؟ خواندن و شنیدن غزلهایی که به

صورت

سه ضرب و همراه با موسیقی خوانده می‌شود،

چه

حکمی دارد؟

ج: ملاک آن ملاحظه کیفیت نواختن موسیقی با

در نظر گرفتن همه خصوصیات و ویژگیهای آن

است و اینکه از نوع موسیقی مطرب و لهوی

مناسب با مجالس لهو و گناه باشد، هر موسیقی

که به حسب طبیعت خود، از نوع موسیقی لهوی

باشد حرام است؛ اعم از اینکه مهیج باشد یا خیر

و موجب ایجاد حزن و اندوه و حالات دیگر در

شنونده بشود یا نه. هرگاه غزلهایی که همراه

موسیقی خوانده می‌شوند، به صورت غنا و آواز

لهوی مناسب مجالس لهو و لعب در آیند،

خواندن و شنیدن آنها حرام است.^۱

یکی از مواردی که در مجالس عروسی رایج

است،

---

^۱. همان.

مسئله آواز خواندن است. برخی از افراد به

محض

شنیدن هرگونه صدایی آن را حرام می‌دانند. به

راستی

غنا چیست؟ آیا هر غنایی حرام است؟

در مباحث فقهی بحث‌های مفصلی درباره غنا

آمده

است. آنچه مناسب این نوشتار می‌باشد،

استفتائاتی

است که در مورد غنا از مراجع شده و در یک

جمع‌بندی

می‌توان گفت که هر صدایی غنا نیست و غنای

حرام

دارای تعریف مشخصی است.

س: غنا چیست؟ آیا غنا فقط شامل صدای

انسان

است یا اینکه شامل صداهای حاصل از آلات

موسیقی

هم می‌شود؟

ج: غنا عبارت است از صدای انسان، در صورتی

که با ترجیع و طرب همراه بوده و مناسب

مجالس لهو و گناه باشد. خواندن به این صورت

و

گوش دادن به آن حرام است.^۱

حضرت آیت‌الله خامنه‌ای دامت برکاته در

استفتایی

دیگر فرموده‌اند:

غنا، خوانندگی مطرب و ملهی متناسب با

مجالس عیش و نوش است و موسیقی، نوازندگی

با همان اوصاف است و این دو در حکم با هم

^۱. همان، ص ۲۴۹.

اطلاق می‌شود. موسیقی را اگر به همان معنای

فرقی ندارند و هر دو حرام‌اند.^۱

برخی از مراجع نیز در تعریف غنا گفته‌اند:

غنا، آوازی است که در آن، صدا را در گلو می‌گردانند - که به زبان عرفی به آن چهچهه می‌گویند - و طرب‌انگیز است و مناسب مجالس لهو و لعب بوده و حرام است و موسیقی به یک تعریف، ترکیب اصوات است به نحوی که خوش

آیند باشد؛ بنابراین اگر مناسب مجالس لهو و لعب باشد حرام است.^۲

بعضی دیگر گفته‌اند:

کلیه صداها و آهنگهای مناسب مجالس لهو و فساد حرام است و تشخیص آن با مراجعه به اهل عرف خواهد بود.^۳

نظر یکی دیگر از مراجع این است:

غنا، عبارت از آوازی است که مشتمل بر ترجیع صوت و طرب‌انگیز و مناسب با مجالس طرب باشد و موسیقی، گاه بر غنا و گاه بر آلات مختلف موسیقی مانند: تار، سنتور، دف و...

---

^۱. مسائل جدید از دیدگاه علما و مراجع تقلید، ص ۴۸.

^۲. همان، به نقل از جامع‌المسائل آیت فاضل لنکرانی.

^۳. همان.

غنا و آوازاها و سازها و بکار گرفتن آنها بدانیم، فراگرفتن موسیقی که از قدیم الایام بین اهل لهو و بزم متداول بوده، در کشورها و مناطق مختلف انواعی از آن بکار برده می‌شد و می‌شود، همه حرام است.^۱

در برخی مجالس عروسی و یا غیر عروسی؛ مانند

اتوبوسها و تاکسی‌ها اگر به آهنگی اعتراض شود، در

جواب گفته می‌شود که این آهنگ و یا مشابه آن را صدا

و سیما نیز پخش می‌کند و یا وزارت ارشاد مجوز آن را

صادر کرده است. آیا صرف پخش از صدا و سیما و یا

داشتن مجوز از وزارت ارشاد موجب حلیت موسیقی

می‌شود؟

حضرت امام خمینی قدس سره در پاسخ به سؤالی در

این باره چنین فرموده‌اند:

س: به نظر حضرتعالی استماع آهنگهایی که از صدا و

سیما پخش می‌شود چگونه است؟

ج: موسیقی مطرب جایز نیست و آهنگهای مشکوک اشکال ندارد.^۲

مقام معظم رهبری در پاسخ به سؤالی چنین می‌گویند:

^۱. همان، به نقل از جامع الاحکام، آیت‌الله صافی گلپایگانی.

^۲. همان، ص ۶۵.

س: آیا استماع تمام برنامه‌های صدا و سیما از نظر

تلویزیون حجت شرعی برای جواز محسوب نمی‌شود.^۲

شرعی جایز است یا خیر؟

جواب: در برنامه‌های صدا و سیما ممکن است مواردی منطبق بر موازین شرعی نباشد و تشخیص موضوع بر عهده شخص شنونده یا بیننده است. اگر تشخیص دهد که این موسیقی مطرب لهوی است، یا این برنامه مفسده‌انگیز است، نباید گوش کند و ببیند.^۱

س: با توجه به کیفیت فیلم‌ها (خارجی یا داخلی) و

موسیقی‌هایی که از تلویزیون جمهوری اسلامی پخش می‌شود، دیدن و گوش دادن به آنها چه

حکمی

دارد؟

ج: اگر افراد شنونده و بیننده تشخیص دهند موسیقی‌ای که از رادیو و تلویزیون پخش می‌شود،

از نوع موسیقی مطرب لهوی مناسب با مجالس لهو و گناه است و یا دیدن فیلمی که از تلویزیون پخش می‌شود، مفسده دارد، دیدن و شنیدن آنها برای آنها جایز نیست و مجرد پخش از رادیو و

۱. همان، ص ۶۲.

۲. رساله اجوبه الاستفتائات، ص ۲۵۰ و ۲۶۱.

س: گاهی از رادیو و تلویزیون آهنگهایی

پخش

می‌شود که به نظر من مناسب مجالس لهُو و

فسق

هستند. آیا بر من واجب است که از گوش

دادن به آنها

خودداری نموده و دیگران را هم از آن منع

کنم؟

ج: اگر آنها را از نوع موسیقی مطرب و لهُوی

مناسب با مجالس لهُو می‌دانید، جایز نیست به

آنها گوش دهید، ولی نهی دیگران از باب نهی از

منکر منوط به این است که احراز نمایید آنان

هم آهنگهای مزبور را از نوع موسیقی حرام

می‌دانند.^۱

معمولاً در عروسیها برخی از خواننده‌های زن

ترانه

می‌خوانند و بعضی از متدینین ناراحت شده، با

اعتقاد

به اینکه شنیدن صدای زن حرام است، به

خوانندگان و

بانیان مجالس اعتراض می‌کنند. به راستی آیا

اینگونه است؟

س: گوش دادن به صدای زن، هنگامی که شعر

و غیر

آن را با آهنگ و ترجیع می‌خواند، اعم از اینکه

شنونده

جوان باشد یا پیر، مذکر باشد یا مؤنث چه

حکمی

دارد؟ و اگر آن زن از محارم باشد، حکم آن

چیست؟

ج: اگر صدای زن به صورت غنا نباشد و گوش

دادن به صدای او هم به قصد لذت و ریه نبوده

و

مفسده‌ای هم بر آن مترتب نگردد، اشکال ندارد

^۱ همان، ص ۲۵۰.

و فرقی بین موارد فوق نیست.^۱

اخیراً در بسیاری از محافل و مجالس، مخصوصاً
عروسیها رسم شده که از انواع موسیقیها و
رقصها

استفاده می‌شود و اگر کسی تذکر دهد، می‌گویند
موسیقی سنتی است و اشکال ندارد. آیا قضیه
چنین

است و موسیقی سنتی جایز است؟

س: آیا موسیقی سنتی که میراث ملی ایران
می‌باشد

حرام است یا خیر؟

ج: چیزی که از نظر عرف، موسیقی لہوی
مناسب

با مجالس لہو و معصیت محسوب می‌شود، بطور
مطلق حرام است و در این مورد فرقی بین
موسیقی ایرانی و غیر ایرانی و موسیقی سنتی و
غیر آن نیست.^۲

---

۱. همان، ص ۲۵۲.

۲. همان، ص ۲۵۳.

فصل چهارم

آلات و ابزار

شادی آفرین

هر ابزاری که نواخته شود، شنیدن آن جایز نیست.

س: معمولاً مرسوم است که در جشنواره‌های

هنری

کشوری و منطقه‌ای و... از گروه‌های سرود آن

هم با

ادوات و ابزاری مانند: دوتار، شش تار، پیانو،

تنبک،

دایره، دف و... استفاده می‌شود در این رابطه

حکم الله

را بیان فرمایید؟

یکی از مباحثی که در کتب فقهی به صورتی

مفصل

مورد بحث واقع شده، مسئله ابزار و آلات

موسیقی است

که در این باره روایات فراوان و مختلفی وارد

شده است.

برخی تمام ابزارها را مورد نهی قرار داده و

بعضی دیگر

بین آنها تفصیل داده‌اند. آنچه به عنوان اجمال و

در حد

این نوشتار می‌توان بیان کرد، این است که از این

ابزار،

هم استفاده حلال می‌گردد و هم استفاده حرام.

خرید و

فروش به قصد استفاده حلال از آن مشکل

خاصی

ندارد. ولی مسئله گوش کردن به آنها تابع مسئله

شنیدن موسیقی و غنا است که اگر موسیقی

مطرب

بوده و مناسب با مجالس لهو و لعب و گناه باشد،

بوسیله

ج: اگر در نظر شنونده از قسم خوانندگی و نوازندگی مطرب لهوی که غالباً در مجالس لهو و گناه از آن استفاده می‌شود نباشد، گوش دادن به آن اشکال ندارد و گرنه جایز نیست.^۱

س: خرید و فروش آلات موسیقی چه حکمی دارد؟ و

حدود استفاده از آنها کدام است؟

ج: خرید و فروش آلات مشترک برای نواختن موسیقی غیر لهوی اشکال ندارد.^۲

س: آلات موسیقی که دانش‌آموزان مدارس عضو

گروههای سرود آموزش و پرورش از آن استفاده

می‌کنند، چه حکمی دارند؟

ج: آن دسته از آلات موسیقی که در نظر عرف از آلات مشترک قابل استفاده برای کارهای حلال محسوب می‌شوند، جایز است که بطور غیر لهوی و برای مقاصد حلال به کار گرفته شوند، ولی آلاتی که عرفاً از آلات مخصوص لهو

---

۱. مسائل جدید از دیدگاه علما و مراجع تقلید، ص ۶۱.

۲. رساله اجوبة الاستفتاءات، ص ۲۵۲.

۳. همان، ص ۲۵۵.

محسوب می‌شوند، جایز نیست مورد استفاده قرار گیرند.^۳

س: آیا ساخت سنتور - که از آلات موسیقی محسوب

می‌شود - و کسب درآمد با آن به عنوان شغل جایز

است؟ آیا بهره‌گیری از اموال و کمک به

ساخت سنتور

به منظور توسعه و تکمیل صنعت سنتور سازی

و

تشویق نوازندگان به نواختن آن جایز است؟ و

آیا

آموزش موسیقی سنتی ایرانی به قصد نشر و

احیای

موسیقی اصیل جایز است؟

ج: استفاده از آلات نوازندگی موسیقی برای

اجرای سرودهای ملی یا انقلابی یا هر امر حلال

و مفیدی تا زمانی که به حد طرب و لهو مناسب

با مجالس لهو و معصیت نرسیده اشکال ندارد.

همچنین موسیقی و تعلیم و یادگرفتن و ساختن

آلات آن برای اهداف مذکور، فی نفسه اشکال

ندارد.^۱

س: چه آلاتی لهو محسوب می‌شوند و استفاده

از آنها

به هیچ وجه جایز نیست؟

ج: آلاتی که نوعاً در لهو و لعب به کار می‌روند و

منفعت حلالی در بر ندارند.^۲

گاهی مشاهده می‌شود در عروسیها به جای

استفاده

از ضرب و تنبک، از طشت و سطل استفاده

می‌شود و

برخی چنین می‌پندارند که چون این وسایل از

آلات

موسیقی نیستند، پس هر گونه استفاده از آنها

جایز است.

---

۱. همان، ص ۲۵۵.

۲. همان، ص ۲۵۶.

س: آیا زدن بر ظرفها و سایر وسایلی که جزء آلات

موسیقی نیستند، در عروسی‌ها توسط زنان جایز

است؟ اگر صدا به بیرون از مجلس برسد و مردان آن

را بشنوند چه حکمی دارد؟

ج: جواز این عمل بستگی به کیفیت نواختن دارد.

اگر به شیوه متداول در عروسی‌های سنتی باشد و لهُو محسوب نشود و فسادى هم بر آن مترتب نگردد، اشکال ندارد.^۱

س: دف زدن توسط زنان در عروسی‌ها چه

حکمی

دارد؟

ج: استفاده از آلات موسیقی برای نواختن

موسیقی لهُوی و مطرب جایز نیست، اما

آوازخوانی در مجالس عروسی، بعید نیست برای زنان جایز باشد.^۲

بنابراین استعمال آلات و ابزاری که هنرمندان برای

پرداختن و تنظیم سرودهای مفید در بعد اخلاقی، اجتماعی، علمی، فرهنگی و مذهبی حلال به کار می‌گیرند، بی‌اشکال است؛ زیرا در این صورت این آلات

و ابزار، آلات مشترک می‌شوند که هرگاه برای تنظیم و

پرداختن به سرودهای مفید به کار گرفته شوند، حلال و

۱. همان ص ۲۴۹.

۲. همان.

هرگاه در سرودهای لهوی و بی فایده به کار گرفته شوند،

حرام خواهند بود.

البته این حکم اختصاص به آلات لهو ندارد و شامل

صدای انسان و غیر او نیز می‌شود.

خوانندگی زنان در مجالس شادی

یکی از اموری که این روزها در حال رواج گرفتن

است و به صورت رسم درآمد، خوانندگی زنان در

مجالس زنانه است (روضه یا مولودی)؛ در اینگونه

مجالس صدای زنان خواننده با بلندگو پخش شده و معمولا در

کوچه و خیابان به گوش نامحرمان می‌رسد و چه بسا موجب

تحریک آنان می‌شود. آیا این گونه مجالس جایز است؟

همه مراجع عظام در این باره اتفاق نظر دارند که اگر

این صداها موجب تحریک شده، انسان را در

معرض

فساد اخلاقی قرار دهد جایز نیست.^۱

مزد خوانندگان

مزدی که زنان خواننده در عروسیها می‌گیرند

هیچ

اشکالی ندارد. برخی روایات این مسئله را بیان

کرده‌اند

که دو نمونه زیر از آن دسته‌اند:

---

^۱. همان، ص ۶۹.

۱. امام صادق علیه‌السلام در مورد درآمد زنان

خواننده

می فرماید:

أَجْرُ الْمُغَنِّيَةِ الَّتِي تَزُفُّ الْعَرَائِسَ لَيْسَ بِهَ بَأْسٍ وَ
بِأَلْتِي

يَدْخُلُ عَلَيْهِ الرَّجَالُ؛ مَزْدَى كَهَ بِهَ زَنِّ خَوَّانِدَه دَر

عروسیها داده می شود اشکال ندارد؛ زیرا در

عروسیها فقط زنان حضور دارند و مردان

نیستند.

۲. در روایت دیگر فرمود:

الْمُغَنِّيَةُ تَزُفُّ الْعَرَائِسَ لِابْنِ بَكْسِبِهَا؛ اَز دَرآمد

زنی

که در عروسیها می خواند، منعی نیست.

رقص و دست‌افشانی

رقص در لغت به معنای لعب، بازی، اضطراب و

بالا و

پایین رفتن است و در اصطلاح، رقص به

حرکات موزون

جسمانی گفته می شود که به طور فردی یا

گروهی و

متناسب با وزن‌ها و آهنگهای موسیقی و به

منظور

خاصی انجام می گیرد.

رقص در فرهنگ غرب، هنر محسوب می شود. از

این دیدگاه رقص به معنای احساس و بیان رابطه

انسان

با طبیعت، جامعه، آینده و خدایان است. انسان با

۱. وسائل الشیعه، ج ۱۷، ص ۱۲۱.

۲. همان.

مشاهده ارکانی که در سیر و حرکتی موزون

انواع

است، معانی

رقص عبارتند از:

و تعاریف خاصی از آن نموده است.

۱. رقص کودکانه. ۲. رقص صوفیانه (سماع). ۳.

در فرهنگ هندی «شیوا» خدای رقص و حرکات

رقص

اعضای بدن او همان حرکت کیهانی است. در

محلّی. ۴. رقص ورزشی. ۵. رقص مبتدل. ۶.

مذاهب

رقص شادی.

هند، رقص مذهبی بیان کننده این معنی است که

رقص کودک؛ نشان شادی و وجد او است و در

جسم

واقع

نیز می تواند مقدس باشد.

رقص کودک بروز حالت شادی درونی اوست.

در آفریقا نیز آداب و رسوم خاصی برای رقص

این رقص

وجود

برای بزرگترها نیز نشاط انگیز است. در

دارد؛ رقصان هنگام رقص، صورتکهایی به چهره

بحارالانوار

زده و

پرهایی را روی کلاههای خود نصب می کنند. به

این

نیت که نیرویی فوق طبیعت از طریق کار و

تلاش و

جنس و حرکات گروهی تولید می شود و به این

وسیله،

بشر خود را به طبیعت پیوند می دهد.

رقص را به شکل ها و روشهای مختلف می توان

در

فرهنگهای گوناگون تقسیم بندی کرد. برخی از

مواردی از رقصهای کودکانه بچه‌های کوچک
آمده

است.^۱ و از آنجا که کودکان مکلف نیستند،
رقص آنان
نیز حکم خاصی ندارد.

س: اگر در مجلس عقد و عروسی، بچه‌ها
برقصند و
مردان دیگر دست بزنند، جایز است؟

ج: بچه‌ها تکلیف ندارند و حکم دست زدن هم
اگر به نحو غنایی نباشد اشکال ندارد.

س: رقص کودک ممیز در مجالس زنان یا
مردان، اعم

از اینکه پسر باشد یا دختر، چه حکمی دارد؟

ج: کودک غیر بالغ، چه پسر و چه دختر تکلیفی
ندارد. ولی سزاوار نیست افراد بالغ او را تشویق
به رقص کنند.^۲

رقص محلی؛ در برخی از مناطق رقصهایی
هست که

در مناسبتهای شادی اجرا می‌شود؛ مانند چوب
بازی

و... این رقصها اگر تحریک کننده نباشد و به
صورتی

مختلط و دارای مفسده نباشد بی اشکال است.

س: آیا رقص محلی در عروسی‌ها جایز است؟
شرکت در این مجالس چه حکمی دارد؟

ج: اگر رقص بگونه‌ای باشد که باعث تحریک
شهوت شده و یا مستلزم فعل حرام یا ترتب

^۱. بحارالانوار، ج ۴۳، ص ۲۸۶.

^۲. رساله اجوبة الاستفتاءات، ص ۲۵۷.

مفسده‌ای باشد، جایز نیست و شرکت در مجالس رقص هم اگر به عنوان تأیید کار حرام دیگران محسوب شود و یا مستلزم کار حرامی باشد، جایز نیست و در غیر این صورت اشکال ندارد.^۱

س: رقص محلی مرد برای مرد و زن و یا مرد در بین

زنان و زن در بین مردان چه حکمی دارد؟

ج: اگر به گونه‌ای باشد که شهوت را تحریک کند

و یا مستلزم فعل حرام یا ترتب مفسده‌ای باشد و یا زن در بین مردان بیگانه بر قصد، حرام است.^۲

س: دبکه چه حکمی دارد؟ (نوعی رقص محلی است

که در آن افراد دستها را به هم انداخته و بگونه‌ای

همانگ پاهای خود را همراه با پرش و حرکات بدنی

به زمین می‌کوبند که صدای شدید و منظمی ایجاد

می‌کند).

ج: دبکه حکم رقص را دارد؛ بنابراین اگر به گونه‌ای باشد که شهوت را تحریک کند، یا همراه با استفاده از آلات لهو و به صورت لهوی باشد و یا فساد بر آن مترتب شود، حرام است و در غیر این صورت اشکال ندارد.^۳

^۱ . همان، ص ۲۵۶.

^۲ . همان.

^۳ . همان، ص ۲۵۸.

رقص ورزشی؛ در برخی مناسبتهای ورزشی

برخی

ورزش کاران، دست و پا و تمام بدن خود را

برای هدف

ورزشی به حرکت در می آورند، مثلا در

زورخانه‌ها،

چرخیدن همراه با ضرب و آهنگ انجام می‌شود؛

این

نوع چرخیدن همراه با ضرب مرشد، از آنجایی

که

محرک شهوت نمی‌باشد و هیچ مفسده‌ای بر آن

مترتب

نیست، اشکال ندارد.

رقص مبتذل؛ تمام رقصهایی که مفسده‌انگیز و

باعث

هتک حرمت انسان و باعث تهییج شهوت او

باشد،

رقص مبتذل بوده و در حرمت آن هیچ شکی

وجود

ندارد.

رقص شادی (معمولی)؛ در این نوع رقص که

در

مناسبتهای شادی انجام می‌شود، زن‌ها در میان

زنان و

مردها در میان مردان می‌رقصند. در رابطه با این

نوع

رقص احکام و فتاوی‌ای گوناگونی وجود دارد که

می‌توان

آنها را به چند دسته تقسیم کرد:

۱. گروهی از مراجع به صورت مطلق آن را حرام

می‌دانند.^۱

---

^۱. حضرات آیات اراکی، وحید خراسانی، تبریزی.

۲. برخی از مراجع بین موارد این رقص تفصیل
قائل

شده‌اند؛ یعنی رقص مرد در میان مردان را نهی
می‌کنند، در خصوص رقص زن در میان زنان
احتیاط

کرده و رقص کودکان و دست زدن بزرگترها را
بی اشکال
می‌دانند.

۳. برخی از مراجع رقص را تا زمانی که فساد
بر آن
مترتب نشود جایز می‌دانند. از دیدگاه این مراجع
رقص

زن برای زنان و مرد برای مردان اگر متضمن
مفسده
نباشد جایز است.

س: آیا رقص و دست زدن مرد در میان مردان
و زن
در میان زنان در مناسبت‌های شادی مثل عروسی
جایز
است؟

ج: فی نفسه اشکال ندارد، اگر متضمن حرامی
مثل اختلاط زن و مرد و مانند آن نباشد. و الله
العالم.^۱

سؤال: رقص زن برای زن و رقص مرد برای
مرد
چگونه است؟

ج: رقص برای جنس موافق، با همراه نبودن
محرمات دیگر مانعی ندارد.^۲

س: حکم نشستن زن در تالارها و مجالس
عروسی

۱. منیة السائل، آیه‌الله خویی، ص ۱۸۰.

۲. جامع المسائل، آیه‌الله فاضل لنکرانی، ص
۴۸۶.

چیست، در صورتی که خانمی مشغول رقص باشد؟

س: رقص مرد برای مرد و زن برای زن چه حکمی

ج: اگر جهت مُحَرَّمی در کار نباشد مانعی ندارد.^۱

دارد؟ اگر رفتن به عروسی به خاطر احترام به عاداتهای اجتماعی باشد، آیا به علت احتمال وجود

س: آیا رقص زن برای شوهرش یا مرد برای همسرش حرام است؟

رقص اشکال شرعی دارد؟

ج: اگر رقص زن برای شوهرش یا برعکس، همراه

ج: بطور کلی اگر رقص بگونه‌ای باشد که منجر به

ارتکاب حرامی نباشد، اشکالی ندارد.^۲

س: رقص دسته جمعی مردان چه حکمی دارد؟

مشاهده رقص دختران خردسال از تلویزیون و غیر

آن چه حکمی دارد؟

ج: اگر رقص بگونه‌ای باشد که موجب تحریک شهوت شود و یا مستلزم کار حرامی باشد، حرام است؛ ولی اگر نگاه کردن به آن باعث تأیید فرد گناهکار و تجرّی او و ترتب فساد نشود، اشکال ندارد.^۳

---

۱. همان.

۲. رساله اجوبه الاستفتائات، آیه‌الله خامنه‌ای، ص ۲۵۷.

۳. همان.

تحریک شهوت شود، یا مستلزم فعل حرام یا ترتب مفسده‌ای باشد، حرام است؛ ولی اصل شرکت در عروسی هایی که احتمال رقص در آنها وجود دارد، تا زمانی که به عنوان تأیید، مرتکب کار حرام محسوب نشود و موجب ابتلا به حرام هم نشود اشکال ندارد.

س: رقص زنان در برابر مردان در مجالس

عروسی

روستایی که آلات موسیقی در آنها بکار

می‌رود، چه

حکمی دارد و تکلیف ما در برابر آن چیست؟

ج: رقص زنان در برابر بیگانگان و همچنین هر رقصی که موجب مفسده و برانگیخته شدن شهوت گردد، حرام است و بکارگیری آلات موسیقی و گوش دادن به آنها هم اگر به صورت لهوی و مطرب باشد، حرام است و وظیفه مکلفین در این موارد، نهی از منکر است.

س: رقص مردان در برابر زنانی که از محارم

آنها

هستند و همچنین رقص زنان در برابر مردانی

که از

محارم آنان هستند، اعم از اینکه سببی باشند یا نسبی، چه حکمی دارد؟

ج: در رقص حرام فرقی بین مرد یا زن نیست و همچنین فرقی نمی‌کند که در برابر محرم باشد یا در برابر نامحرم.

س: آیا رقصیدن در جشن عروسی فرزندان

جایز

است؟ هر چند توسط پدران یا مادران در

مجالس

عروسی فرزندانشان باشد؟

ج: اگر از نوع رقص حرام باشد، حرام است؛ هر چند توسط پدران و مادران در مجالس عروسی فرزندانشان باشد.

س: ایجاد مرکزی برای آموزش رقص چه

حکمی

دارد؟

ج: ایجاد مراکز تعلیم و ترویج رقص با اهداف نظام اسلامی منافات دارد.^۱

کف زدن

در مورد دست زدن و سوت زدن در قرآن چنین آمده است:

«وَمَا كَانَ صَلَاتُهُمْ عِنْدَ الْبَيْتِ إِلَّا مُكَاءً وَ

تَصْدِيَةً فَذُوقُوا

الْعَذَابَ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ»^۲؛ و نمازشان در خانه

خدا جز سوت کشیدن و کف زدن نبود، پس به

سزای آنکه کفر می‌ورزیدید، این عذاب را

بپوشید.

^۱ . همان .

^۲ . انفال / ۳۵ .

این آیه خطاب به مشرکان است؛ آنان در خانه

خدا

به جای نماز و عبادت و دعا، دست می‌زدند و

سوت

می‌کشیدند. به همین جهت خداوند متعال این

کار آنان

را زشت شمرد.

س: دست زدن و کف زدن به جهت شادی در

عروسی

برخی، این آیه را به گونه‌ای دیگر تفسیر کرده‌اند.

یا برای تشویق یا برای اعیاد و میلاد معصومین

آنان می‌گویند مردم مسلمانی که با آداب تمام و

چه

کامل،

حکمی دارد؟

خانه خدا را زیارت می‌کنند و یا در مساجد با

احترام

عبادت می‌کنند، اما در مناسبت‌های شادی و یا

برای

تشویق افراد، کف می‌زنند، مصداقی از این آیه

هستند.

بعضی از این بزرگان می‌نویسند:

تبدیل صلوات به کف و سوت در مجامع

امروزی، پرتوی از تبدیل نماز به سوت و کف

زدن آنهاست.^۱

بسیاری از فقها می‌گویند که کف زدن اگر به نحو

غناپی نباشد، اشکال ندارد. یکی از این فتاوا

عبارت

است از:

دست زدن در مجالس جشن و سخنرانی، جهت

تشویق افراد، اگر به حد لهو نرسد، مانعی ندارد.^۲

---

^۱ . تفسیر نور، ج ۴، ص ۳۳۱.

^۲ . رساله توضیح المسائل، آیت‌الله بهجت مسائل متفرقه
مسئله ۳۰. ه

ج: کف زدن در صورتی که در مسجد و یا

حسینیه نباشد، مانعی ندارد.^۱

آیت‌الله اراکی رحمه‌الله درباره دست زدن و کف

زدن در

مجالس جشن و سخنرانی فرموده‌اند: «اگر دست

زدن

برای تشویق امر مشروع باشد ظاهراً اشکال

ندارد.» و نیز

در پاسخ به استفتائی در این باره فرموده‌اند: «بعید

نیست

که اگر معنون به عنوان عقلائی باشد، (از نظر

عقل دارای

توجیه باشد) مانعی نداشته باشد و همراه با

محرمات

دیگر نباشد.»^۲

س: دست زدن در مجالس عروسی و غیره چه

حکمی

دارد؟ اگر همراه با دست، قابل‌مه و تشت زده

شود، چه

حکمی دارد؟

جواب: مانعی ندارد.^۳

س: آیا دست زدن برای زنان در مجالس شادی

زنانه

مانند ولادتها و عروسی‌ها جایز است؟ و بر

فرض

جواز، اگر صدای آن به بیرون از مجالس برود،

بطوری که به گوش مردان بیگانه برسد چه

حکمی

دارد؟

ج: دست زدن به نحو متعارف اگر مفسده‌ای بر

۱. جامع المسائل، فاضل لنکرانی، ص ۴۸۶.

۲. استفتائات، ص ۲۵۶، س ۱۴.

۳. جامع المسائل، فاضل لنکرانی، ص ۴۸۶.

آن مترتب نشود، اشکال ندارد؛ حتی اگر اجنبی
صدای آن را بشنود.^۱

یادآوری این مطلب لازم است که اگر دست زدن
با

نوار ترانه یا آهنگ‌هایی همراه شده باشد که
مجلس را به

مجلس عیش و نوش تبدیل کند، حرام است.

دست زدن در اعیاد و مولودیهای معصومان
علیهم‌السلام

س: دست زدن همراه با شادی و خواندن و
ذکر

صلوات بر پیامبر اکرم و آل او علیهم‌السلام در
جشنهایی که به

مناسبت ایام ولادت ائمه و اعیاد وحدت و مبعث
برگزار می‌شود چه حکمی دارد؟ اگر این جشنها
در

مکانهای عبادت مانند مسجد و نمازخانه‌های
ادارات و

مؤسسات دولتی و یا حسینیه‌ها برگزار شوند،
حکم

آنها چیست؟

ج: بطور کلی کف زدن فی نفسه به نحو متعارف
در جشنهای اعیاد، یا برای تشویق و تأیید و مانند
آن اشکال ندارد؛ ولی بهتر است فضای مجالس
دینی بخصوص مراسمی که در مساجد و
حسینیه‌ها و نمازخانه‌ها برگزار می‌شود، به ذکر
صلوات و تکبیر معطر گردد تا انسان به ثواب

---

^۱. اجوبة الاستفتاءات، ص ۲۵۸.

آنها برسد.^۱

نوازندگی به

س: در بعضی از مناطق، زنان مراسمی را به

صورت زنده، حتی در برخی مساجد و تکایا

همراه

اسم

سفره حضرت ابوالفضل علیه السلام برای اجرای

گشته که به مرور زمان خوف آن است که این

مجالس

برنامه‌هایی

به عنوان جشن عروسی حضرت فاطمه

– که باید مظهر تقوا و معنویت باشد – به

محافل لهو

علیها السلام برگزار

می‌کنند و در آن شعرهای عروسی خوانده و کف

می‌زنند و سپس شروع به رقص می‌کنند، انجام

این

امور چه حکمی دارد؟

ج: برگزاری این جشنها و مراسم اگر همراه با

ذکر اکاذیب و مطالب باطل نبوده و موجب وهن

مذهب نشود، فی نفسه اشکال ندارد و اما رقص

اگر به گونه شهوت‌انگیز یا مستلزم فعل حرام

باشد، جایز نیست.^۲

س: متأسفانه کف زدن در مجالس اهل بیت با

مسائل

جدیدی مانند سوت زدن، خوانندگی سبک و

بعضاً

مبتذل برخی مداحان، موسیقی و احیاناً

۱. اجوبه الاستفتاءات، ص ۲۵۸.

۲. همان، ص ۳۲۴.

تبدیل گردد. در بعضی مجالس ماکت خانه

کعبه و حرم

حسینی را ساخته و اطراف آن به کف زدن و

برخی

حرکات دیگر می‌پردازند که نوعی توهین تلقی

می‌شود. خواهشمند است توصیه خود را در

مورد

مسائل فوق بیان فرمایید.

در پاسخ به این سؤال، مراجع معظم تقلید نوعاً

کف

زدن را هتک حرمت معصومان و یا اماکن مقدسه

می‌دانند و آن را جایز نمی‌دانند.^۱

---

^۱. آیت‌الله لنکرانی: کف زدن در اماکن مذهبی و در مجـالس مربوط به اهل‌بیت، در صورتی که هتک تلقی گردد جایز نیست و همین‌طور است سوت زدن و هورا کشیدن. آیت‌الله بهجت: احتیاط خوب است و این امور مناسب مجالس اهل بیت نیست و اگر به حد لهُو برسد و یا هتک معصوم یا مکان باشد، جایز نیست. آیت‌الله سیستانی: اگر مطلب چنین باشد که نوشته‌اند و عرفاً مستوجب هتک باشد، جایز نیست. آیت‌الله مکارم: در مساجد و حسینیه‌ها ترک شود. مسائل جدید از دیدگاه علما و مراجع تقلید، ج ۱، ص ۱۶۸

فصل پنجم

اعیاد

نباید تعطیل شود، بلکه تکلیف و عبادت بیش از روزهای دیگر است و اصولاً چنین روزهایی روز عبادت و

بندگی است، نه روز غفلت و بی‌خبری. برخی از برنامه‌های معصومان در این روزها عبارتند از:

۱. تکبیر و تهلیل گفتن؛ پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله فرمود:

لازمه شاد بودن در شادیهای اهل بیت علیهم‌السلامین

است که در چنین مناسبتهایی، مجالس شادی برگزار

شود و این ایام گرامی داشته شود تا شادی‌های زندگی

به شادی اهل‌بیت علیهم‌السلام پیوند بخورد.

برخلاف سنت‌های غلطی که در میان برخی جوامع

اسلامی رواج دارد و فکر می‌کنند در روزهای شادی، هر

کاری را که خواسته باشند، می‌توانند انجام دهند و

روزهای شادی را روزهای لهو و خوشگذرانی می‌دانند،

ائمه معصوم علیهم‌السلام در چنین روزهایی ضمن شادی و

سرور برنامه‌هایی داشتند که از مجموع آنها چنین

برمی‌آید که در روزهای شادی، نه تنها تکالیف شرعی

زَيِّنُوا أَعْيَادَكُمْ بِالْكَبِيرِ؛ عیدهای خود را به گفتن
الله اکبر آراسته کنید.

آن حضرت وقتی برای اقامه نماز عید به سمت
مصلی حرکت می کرد، از منزل تا مصلی با
صدای بلند
الله اکبر و لا اله الا الله می فرمود.^۱

۲. پوشیدن لباس پاکیزه؛ پیشوایان پاک

عليهم السلام
زمانهای خاصی همچون عید غدیر و بعضی از
اعیاد
اسلامی، لباس نو بر تن می کردند. امام صادق
عليه السلام
فرموده:

لازم است شخص مؤمن در روز عید غدیر،
پاکیزه ترین و مناسب ترین لباس خود را بپوشد.^۲

۳. تبسم و خنده؛ امام رضا علیه السلام فرموده:

روز عید غدیر، روز تبسم بر مؤمنان است. کسی
که در این روز به روی برادر مؤمن تبسم کند،
خداوند در روز قیامت نظر رحمت بر او
می افکند.^۳

---

۱. میزان الحکمة، ج ۷، ص ۱۳۳.

۲. بحار الانوار، ج ۹۵، ص ۳۰۱.

۳. المراقبات، ص ۲۵۷.

۴. تبریک و تهنیت گفتن؛ تبریک و تهنیت گفتن
از

برجسته ترین آداب هر عیدی است و در اسلام
جایگاه

ویژه‌ای دارد. پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله بر تبریک گفتن در روز

عید غدیر - در آن روز که حضرت علی علیه‌السلام را به جانشینی خود منصوب فرمود و این دستور الهی را به مردم ابلاغ

کرد - تأکید می‌ورزید و به مردم می‌فرمود:

هَنْثُونِي هَنْثُونِي؛ به من تبریک بگویید.^۱

۵. دعا و روزه؛ در بسیاری از اعیاد به دعا و روزه

سفارش شده است. شیخ طوسی رحمه‌الله روایت کرده است

که توقیعی به دست «قاسم بن علای همدانی»، وکیل

امام حسن عسکری علیه‌السلام رسید مبنی بر اینکه روز سوم

شعبان، سالروز ولادت امام حسین علیه‌السلام روزه بدارد و این

دعا را بخواند:

اللهم انی اسئلك بحق المولود فی هذا الیوم...^۲

۶. نماز؛ از دیگر ویژگی‌های اعیاد اسلامی، «نماز و

عبادت» است. در روز جمعه، نماز جمعه و در عید فطر و

قربان، نماز مخصوص عید و در عید غدیر نماز خاصی

سفارش شده است.

۷. عطر زدن؛ از جمله سنت‌های پسندیده که

همیشه،

مخصوصاً در ایام عید و شادی مطلوب است،

عطر زدن

۱. الغدیر، ج ۱، ص ۲۷۴.

۲. منتهی الآمال، ج ۱، ص ۲۸۱.

است. امام صادق علیه السلام فرمود:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ يُنْفِقُ فِي الطَّيِّبِ
أَكْثَرَ مِمَّا يُنْفِقُ فِي
الطَّعَامِ؛ پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله برای
عطریات، بیش از
غذا و خوراکی پول خرج می کرد.

۸. اطعام و تنوع در غذا؛ یکی از مظاهر شادیاها

در

سیره معصومان ایجاد تنوع در غذا و میوه است.

پیامبر

اکرم صلی الله علیه و آله می فرمود:

أَطْرَفُوا أَهَالِيكُمْ فِي كُلِّ جُمُعَةٍ بِشَيْءٍ مِنَ الْفَاكِهَةِ
أَوْ اللَّحْمِ

حَتَّى يَفْرَحُوا بِالْجُمُعَةِ؛^۱ برای خانواده های خود

در هر

جمعه مقداری میوه و گوشت خریداری نمایید،

تا

با خوردن میوه و غذاهای خوشمزه در روز

جمعه

خوشحال شوند.

علامه مجلسی رحمه الله می نویسد:

۱. وسائل الشیعه، ج ۲، ص ۱۴۶.

۲. التهذیب، ج ۹، ص ۱۰۰.

۳. بحار الانوار، ج ۹۴، ص ۱۱۲.

در یکی از سالها که روز عید غدیر با روز جمعه
مصادف شده بود، حضرت علی علیه السلام بعد
از نماز
جمعه با فرزندان و گروهی از یارانش به منزل
امام حسن علیه السلام جهت اطعامی - که
حضرت بدین
مناسبت تدارک دیده بود - رفتند.^۳

۹. حضور در تجمعات؛

جریان ولایتعهدی امام رضا علیه السلام هر کدام

از شعرا اظهار

وجد و سرور نموده، اشعاری را در مناقب امام

رضا علیه السلام

سرودند. ابونواس نیز شعر معروف خود را

اینگونه بیان

یکی دیگر از اعمال و آداب عید، گردهمایی و تشکیل مجلس است. امام علی علیه السلام فرمود:

... **واجمعوا یجمع الله شملکم...**^۱؛ در روز عید

غدیر

گرد هم آید تا خداوند نابسامانی شما را درمان

کند.

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود:

به دختران و زنان پرده نشین خود بگویید تا روزهای عید در جمع مسلمین حاضر شوند.^۲

۱۰. **شب زنده داری؛** پیامبر اکرم

صلی الله علیه و آله فرمود:

کسی که شبهای عید را احیا بدارد، در روز

قیامت دل او زنده خواهد بود.^۳

۱۱. **صله و هدیه**

یکی دیگر از سنتهای پسندیده معصومان در روزهای شادی، دادن هدیه، عیدی و صله است.

در

---

۱. مصباح المتهدج، شیخ طوسی، ص ۷۵۶.

۲. سنن ابن ماجه، ج ۱، ص ۴۱۵.

۳. وسائل الشیعه، ج ۵، ص ۱۳۹.

کرد:

تتلى الصلوة عليهم اينما ذكروا

مطهرون نقيات ثيابهم

من لم تكن علويا حين نسبته

فما له فى قديم الدهر مفتخر

فاتم الملاء الاعلى و عندكم

علم الكتاب و ماجئت به السور

يعنى آنها پاكان و پاكدامنانى هستند كه هر جا نام
ايشان برده مى شود، بايد درود و سلام بر آنها
فرستاد.

عليه السلام به كميت بن زيد
اسدى از اين گونه موارد است.

و اگر نسبتها را حساب كنند، كسى كه علوى
نباشد
افتخارى ندارد.

آن گروه بلند مرتبه شما هستيد و علم كتاب و
آنچه
كه در سوره هاى قرآن نازل شده، نزد شماست.

امام رضا عليه السلام بخاطر اين شعر ۳۰۰ دينار و
يك اسب
به ابونواس هديه كرد.^۱

هداياتى امام رضا عليه السلام به دعبل خزاعى،
امام

سجاد عليه السلام به فرزدق شاعر و امام باقر

^۱. مناقب آل ابى طالب، ابن شهر آشوب، ج ۳،
ص ۲۶۲.

اعمال روز عید فطر

روز اول ماه شوال، عید فطر است که اعمال آن

چند

چیز می باشد:

اول: خواندن تکبیرات معروف، بعد از نماز صبح

و

نماز عید.

دوم: پرداختن زکات فطره پیش از نماز عید، به

مقدار یک صاع (سه کیلو) برای هر نفر و

پرداخت زکات

فطره واجب است و شرط قبولی روزه ماه

رمضان و

سبب حفظ انسان تا سال دیگر است.

سوم: غسل است که هنگام آن پس از طلوع فجر

است تا زمان به جا آوردن نماز عید.

چهارم: پوشیدن لباس نیکو و پاکیزه و بکار بردن

بوی خوش و رفتن به صحرا - در غیر مکه -

برای ادای

نماز عید در زیر آسمان.

پنجم: افطار پیش از نماز، که بهتر آن است به

خرما

یا شیرینی باشد. شیخ مفید می گوید: مستحب

است

تناول کردن مقدار کمی از تربت سیدالشهداء

علیه السلام که

برای هر دردی شفا می باشد.

ششم: خواندن نماز عید.

هفتم: خواندن دعای ۴۶ از صحیفه کامله

سجادیه.

هشتم: زیارت امام حسین علیه السلام.

ششم: خواندن تکبیرات بعد از فرایض آن روز.^۲

نهم: خواندن دعای ندبه.^۱

اعمال روز عید قربان

یکی دیگر از اعیاد مسلمین عید قربان است که

روز

بسیار شریفی است و اعمال آن عبارت است از:

اول: غسل که در این روز سنت مؤکد است و

بعضی از

علما آن را واجب کرده‌اند.

دوم: نماز عید به همان صورتی که در عید فطر

خوانده می‌شود.

سوم: خواندن دعاهای این روز که بهترین آنها

دعای

چهل و ششم از صحیفه سجادیه می‌باشد. (یا من

یرحم من

لا یرحمه العباد...)

چهارم: خواندن دعای ندبه.

پنجم: قربانی کردن، یعنی ذبح حیوانی در راه

خدا

که سنت مؤکد است.

^۱. مفاتیح الجنان، اعمال روز عید فطر.

^۲. همان، اعمال روز عید قربان.

اعمال روز عید غدیر

روز هیجدهم ماه ذی الحجّه، روز عید غدیر و

عید

بزرگ خداوند (عیدالله الاکبر) و عید آل محمد

علیهم السلام و از

عظیم ترین عیدها است.

روایت است که از امام صادق علیه السلام

پرسیدند: آیا

مسلمانان غیر از جمعه و اضحی (عید قربان) و

فطر،

عید دیگری دارند؟ آن حضرت فرمود: آری، عید

دیگری

هست که حرمتش از همه بیشتر است و آن

روزی است

که حضرت رسول صلی الله علیه و آله حضرت علی

علیه السلام را به جانشینی

خود نصب کرد و فرمود: هر که من مولا و آقای

او هستم،

علی علیه السلام آقا و مولای اوست.

از آن حضرت در مورد اعمال روز عید غدیر

پرسیده

شد، آن حضرت فرمود: روزه بدارید و عبادت

کنید و

محمد و آل محمد را یاد کنید و بر ایشان

صلوات

بفرستید؛ حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله به

حضرت علی علیه السلام

وصیت کرد که این روز را عید کند.

امام رضا علیه السلام به ابی نصر بزنی فرمود:

هر کجا که باشی، سعی کن روز عید غدیر نزد

قبر

مطهر امیر مؤمنان علیه السلام محاضر شوی،

بدرستی که

خداوند در این روز، گناه ۶۰ ساله هر زن و مرد

چهارم: دو رکعت نماز و پس از آن ۱۰۰ مرتبه
شکر خدا.

پنجم: خواندن دعای ندبه.

ششم: گفتن این جمله هنگام زیارت مؤمن:

را می‌آمزد و در این روز به اندازه دو برابر
کسانی که در ماه رمضان از جهنم آزاد شده‌اند،
خداوند گناهکاران را از جهنم نجات می‌دهد و
هدیه کردن یک درهم به برادر مؤمن در این
روز، برابر با ۱۰۰۰ درهم در اوقات دیگر است؛
در این روز به دیگران احسان کن و آنان را شاد
نما. به خدا سوگند که اگر فضیلت این روز را -
چنانکه شایسته آن است - بدانند، هر روز ده
مرتبه ملائکه با ایشان مصافحه کنند.^۱

در هر صورت چند چیز در این روز مستحب
است و

بهتر است به جا آورده شود:

اول: روزه که کفاره ۶۰ سال گناه است و در

روایت

آمده که روزه این روز، برابر است با روزه عمر

دنیا و

معادل است با ۱۰۰ حج و ۱۰۰ عمره.

دوم: غسل.

سوم: زیارت حضرت علی علیه‌السلام مخصوصاً

زیارت

امین‌الله.

---

^۱. التهذیب، ج ۶، ص ۳۴.

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَنَا مِنَ الْمُتَمَسِّكِينَ بِبَوْلَايَةِ
أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَالْإِمَّةِ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ.

هفتم: صد مرتبه گفتن این جمله: **الْحَمْدُ لِلَّهِ
الَّذِي جَعَلَ**

**كَمَالَ دِينِهِ وَتَمَامَ نِعْمَتِهِ بِبَوْلَايَةِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ
عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ.**

هشتم: زینت کردن، جامه نیکو پوشیدن و
استعمال

بوی خوش و نیز شادی کردن و شاد نمودن
شیعیان

امام علی علیه السلامو عفو و گذشت از برادران
دینی.

نهم: صلۀ ارحام، توسعه بر خانواده، اطعام
مؤمنان،

افطار دادن به روزه‌داران، مصافحه با مؤمنان و
زیارت

ایشان. حضرت علی علیه السلامدر یکی از
خطبه‌هایش فرمود:

«در روز عید غدیر هر کس مؤمن روزه‌داری را
افطار دهد،

مانند آن است که ۱۰ فئام را افطار داده باشد.
شخصی

برخاست و پرسید: ای امیر مؤمنان: «فئام»

چیست؟

فرمود: ۱۰۰ هزار پیامبر و صدیق و شهید.

دهم: ایجاد عقد اخوت بین برادران دینی. و آن
بگونه‌ای است که دست راست خود را بر دست

راست

برادر مؤمن خود بگذارد و بگوید:

**وَ أَخِيَّتِكَ فِي اللَّهِ، وَ صَافِيَّتِكَ فِي اللَّهِ، وَ
صَافِحَتِكَ فِي اللَّهِ،**

**وَ عَاهَدْتُ اللَّهَ وَ مَلَائِكَتَهُ وَ كُتُبَهُ وَ رُسُلِهِ وَ
أَنْبِيَائِهِ وَ الْإِمَّةَ**

**الْمَعْصُومِينَ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ عَلَيَّ أَنْيَ إِنْ كُنْتُ مِنْ
أَهْلِ الْجَنَّةِ وَ**

الشَّفَاعَةُ وَ أُذِنَ لِي بِأَنْ أَدْخُلَ الْجَنَّةَ لَا أَدْخُلُهَا إِلَّا
وَ أَنْتَ
مَعِيَ.

و آنگاه برادر مؤمن بگوید:

قَبِلْتُ وَ سَبَّسَ بگوید: اسْتَقَطْتُ عَنْكَ جَمِيعَ
حُقُوقِ الْأَخُوَّةِ
مَا خَلَا الشَّفَاعَةَ وَ الدُّعَاءَ وَ الزِّيَارَةَ.^۱

عید مبعث

روز بیست و هفتم ماه رجب، از جمله اعیاد
بزرگ

اسلامی و روزی است که در آن، حضرت رسول
اکرم صلی الله علیه و آله
به رسالت برانگیخته شد.

خواجه عالم نهاد تاج رسالت به سر

عرصه گیتی گرفت از قدمش زیب و فرّ

---

^۱. همان، اعمال روز عید غدیر خم.

طور تجلای عشق، باز جهانسوز شد

شاهد زیبای عشق شمع دل افروز شد

لعل گهر زای عشق معرفت آموز شد

در دل دانای عشق هر چه شد امروز شد

برای این روز اعمال گوناگونی وارد شده است:

اوّل: غسل.

دوم: روزه که روزه این روز برابر با روزه ۷۰ سال است.

سوم: صلوات فرستادن بر محمد و آل محمد.

چهارم: زیارت حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله و
امیر مؤمنان علیه السلام.

پنجم: خواندن ۱۲ رکعت نماز مخصوص که در
مفاتیح الجنان ذکر شده است.

نوروز (اول فروردین)

یکی از سنتهای ملی ایرانیان برپایی عید نوروز است
که مردم ایران طبق یک رسم دیرینه، روز اول بهار را - که
روز شکوفایی طبیعت است - جشن می گیرند و شادی
می کنند؛ هر چند سخن معتبری بر شرعی بودن عید
نوروز نیامده، اما از آنجایی که انگیزه اصلی این
بزرگداشت، صله ارحام و پاکسازی منازل است، سنت
خوبی است.

یکی از این احادیث وارده عبارت است از:

امام صادق علیه السلام به معلی بن خنیس فرمود:

چون نوروز شود، غسل کن و پاکیزه ترین
جامه های خود را بپوش و با بهترین بوهای
خوش، خود را خوشبو گردان و در آن روز روزه
بدار و نماز مخصوص آن روز را به جای آور

[نماز در مفاتیح الجنان آمده است].^{۱۴۸}

در بررسی روایات مربوط به عید نوروز چنین به دست می‌آید که:

۱. زندگی اجتماعی و سیاسی مردم چنین اقتضا می‌کند که در سال، روزهای خاصی برای تجمع و انجام مراسمی عمومی معین شود. و بررسی تاریخ جوامع، گواه این گفتار و مضمون اکثر روایات وارده در این مجموعه نیز مؤید آن است.

۲. مردم حجاز (پیش از اسلام) به دلیل نداشتن اجتماعی متشکل و نیز به خاطر حضور مستقیم یا غیر مستقیم سلطه سیاسی - نظامی ایران در جزیره العرب، خواه ناخواه تحت تأثیر فرهنگ ملی ایران قرار گرفته و عید نوروز و مهرگان را می‌شناختند و چه بسا مراسمی هم برگزار می‌نمودند.

۳. اسلام و پیامبر گرامی در تأیید و یا ردّ سنن و آداب و رسوم ملی و مذهبی اقوام و جوامع دیگر، دو شرط

---

^{۱۴۸}. همان، اعمال عید نوروز.

اساسی و یک شرط توجیهی را همواره در نظر داشتند:

الف: سنتهای پذیرفته شده، مبتنی بر خرافات و آیین‌های شرک و بت پرستی و ارزشها و قداستهای غیر الهی نباشد.

ب: از سنتهایی نباشد که موجب وابستگی سیاسی - اجتماعی و... شود، و یا به نحوی استقلال مسلمانان را در ابعاد مختلف زیر سؤال ببرد.

ج: جهت‌گیری سنت‌های معقول و غیر مضر به استقلال نیز، همچون مجموعه بینش توحیدی اسلام، باید معنوی و در جهت متبلور ساختن عبودیت انسان در برابر حق تعالی باشد.

در نتیجه مراسمی مانند نوروز، گرچه مبنای خرافی ندارد، اما اگر به استقلال فکری و فرهنگی اسلام ضربه بزند و موجب تحت‌الشعاع قرار گرفتن عید فطر و قربان و غدیر باشد و نیز تنها به بعد طبیعی این روزها بسنده شود، باز هم برای اسلام قابل تأیید نیست.

البته اگر نوروز از ویژگی‌های شیعیان و محبان اهل بیت باشد و مراسمی جهت تشکّل مؤمنان در برابر نیرنگ و ظلم ستمگران قرار گیرد، آن‌گاه به عنوان «روز

اهل بیت» و یا «روز شیعیان» نامیده می‌شود و هر روز

نوروز می‌گردد.^{۱۴۹}

معلى بن خنيس مى‌گويد:

---

^{۱۴۹}. وسائل الشيعه، ج ۸، ص ۱۸۳.

در عید نوروز به حضور امام صادق علیه‌السلام شرفیاب شدم، حضرت فرمود: امروز را می‌شناسی؟ عرض کردم: روزی است که عجمها آن را بزرگ می‌شمارند و در آن روز به یکدیگر هدیه می‌دهند. حضرت فرمود: امروز روزی است که خداوند از بندگان خود پیمان گرفت تا او را عبادت کنند و به او شرک نوزند و به پیامبران و حجج الهی و ائمه معصوم علیهم‌السلام ایمان بیاورند و... در این روز قائم ما (عج) ظاهر می‌شود. ما اهل بیت علیهم‌السلام در نوروز هر سال ظهور اسلام و گشایش آن را توقع داریم؛ چون نوروز از روزهای ما و شیعیان ماست.^{۱۵۰}

احکام عید نوروز و مراسم آن

س: نظر حضرت‌تعالی راجع به عید نوروز چیست؟ آیا همانند عیدهایی که مسلمانان آنها را جدی می‌گیرند مثل: عید فطر و قربان از نظر شرعی ثابت شده است، یا اینکه مثل روز جمعه و مناسبتهای دیگر فقط روزی مبارک محسوب می‌شود؟

ج: هر چند نص معتبری مبنی بر اینکه عید نوروز از اعیاد دینی یا ایام مبارک شرعی باشد وارد نشده است، ولی جشن گرفتن و دید و

بازدید در آن روز اشکال ندارد، بلکه از این جهت که صله رحم می‌باشد، مستحسن است.

س: آیا آنچه راجع به عید نوروز و فضیلت و اعمال آن وارد شده، صحیح است؟ آیا انجام آن اعمال (اعم از نماز و دعا و ...) به قصد ورود جایز است؟

ج: انجام آن اعمال به قصد ورود، محل تأمل و اشکال است، بلکه انجام آنها به قصد رجاء و امید مطلوب بودن، اشکال ندارد.^{۱۵۱}

س: همانطور که مستحضرید یکی از سنتهای ملی ملت ایران برپایی عید نوروز است که آرایه‌هایی نیز برای آن قرار داده شده که از جمله مراسم چهارشنبه سوری و سیزده به در است. در طول سالهای اخیر برپایی این مراسمها علاوه بر بجا گذاشتن تلفات و خسارات جانی و مالی موجب هتک حرمت مسائل شرعی شده و به ویژه در روز سیزده به در در صحراها و بیابانها برخی علاوه بر اختلاط محرم و نامحرم به رقص و پایکوبی و انجام برخی محرمات دیگر می‌پردازند. از آنجایی که متأسفانه روز به روز این گونه سنتها در حال رواج است، خواهشمند است نظر مبارک خود را در مورد این عید و آرایه‌های آن

---

^{۱۵۱}. اجوبه الاستفتاءات، ص ۳۲۷.

بیان فرماید تا متدینین وظیفه خود را در قبال آن

آیت الله خامنه‌ای: در اصل عید و عید گرفتن اشکالی نیست، باید از کارهای حرام احتراز شود.

آیت الله فاضل: عید فی نفسه مانعی ندارد، ولی انجام محرمات شرعی در هیچ حال و تحت هیچ عنوان جایز نیست و مسلمانان و مؤمنان باید از کار حرام همواره اجتناب کنند و در این گونه موارد نهی از منکر کنند.

آیت الله مکارم: عید نوروز مراسم و جنبه‌های مثبتی دارد مانند: پاک‌سازی منازل، صله رحم، دید و بازدید و امثال اینها که از نظر شرع مقدس اسلام خوب است، ولی از مراسم خرافی مانند شب چهارشنبه سوری و سیزده به در سزاوار است اجتناب شود.

آیت الله تبریزی: فعل حرام، حرام است و فعل حلال، حلال؛ چه در عید نوروز باشد و چه در غیر آن و تکلیف دیگران این است که در چنین مواردی امر به معروف و نهی از منکر کنند.

آیت‌الله صافی: رقص و اختلاط محرم و نامحرم

همیشه و در همه جا حرام است، خواه در عید

نوروز باشد یا سیزده به در یا غیر اینها، و همچنین هر عملی که موجب هتک حرمت اسلام باشد و همچنین آتش بازی در چهارشنبه سوری یا هر وقت دیگر. شخص مسلمان باید اسلام را بر همه شئون و مراسم مقدم بدارد و آنچه که ایرانیان قبل از اسلام به عناوین مذکوره بنام مراسم ملی و غیره انجام می‌داده‌اند، از نظر اسلام محکوم است و اسلام بر آن خط بطلان کشیده و کسی که مجدداً بخواهد تحت هر نام و عنوانی آن را احیا کند، برخلاف وظیفه اسلامی خود عمل کرده است.

چهارشنبه سوری و ترقه بازی

س: استفاده از ترقه و مواد قابل انفجار و ساخت و خرید و فروش آنها اعم از اینکه موجب اذیت و آزار بشوند یا خیر، چه حکمی دارد؟

ج: در صورتی که موجب اذیت و آزار دیگران باشد، یا تبذیر مال محسوب شود، یا خلاف قانون و مقررات نظام جمهوری اسلامی باشد، جایز نیست.^{۱۵۳}

یکی از مراجع در مورد سیزده به در و ریشه تاریخی

---

^{۱۵۳}. اجوبه الاستفتاءات، ص ۲۴۳.

آن می گوید:

مراسم خرافی سیزده به در را من بررسی کردم. سرچشمه‌اش از نظر تاریخ به «اصحاب‌الرّس» برمی‌گردد که در قرآن به آن اشاره شده است. در حالات اصحاب‌الرّس در تفاسیر اشاره شده و در یکی از شرحهای نهج البلاغه هم داستان مفصل آن را دیدم. ۱۲ شهر یا آبادی بود که هر شهر و هر آبادی به نام یکی از ماههای سال خورشیدی بود، نام یکی فروردین و یکی اردیبهشت و یکی خرداد و... مذهبشان هم بت پرستی بود، آنان درختان صنوبر را پرستش می‌کردند و صنوبر منبع درآمد خوبی برای آنها بود. روز اوّل که می‌شد، همه از تمام ۱۲ شهر یا روستا در شهر «فروردین» جمع می‌شدند و مراسم جشن برپا می‌کردند. روز بعد به شهر اردیبهشت می‌رفتند و جشن می‌گرفتند و همینطور تا به آبادی اسفند که می‌رسید، ۱۲ شهر تمام می‌شد. روز سیزدهم دسته جمعی از آبادی‌ها به بیابانها می‌رفتند و مراسم سیزده به در و جشن و پایکوبی و آلودگی به انواع مفاسد را در آنجا برگزار می‌کردند؛ بنابراین سیزده به در یک سنتی بوده که از بت پرستان باقی مانده، همانطور که سنت مراسم شب چهارشنبه سوری هم - که احترامی برای

آتش قائل می‌شدند - سنتی از آتش پرستان
است.^{۱۵۴}

یکی دیگر از کارهایی که قبل از عید نوروز و روزهای
تعطیل آخر سال به عنوان شادی و نشاط انجام
می‌گیرد، مسئله ترقه‌بازی و مراسم چهارشنبه‌سوری
است که به نوعی احیای مظاهر ملی‌گرایی سنت‌های
باطل به حساب می‌آید. در صورتی که انجام این امور به
اتفاق همه علما و مراجع جایز نبوده و مبنای عقلانی
ندارد.^{۱۵۵}

ولیمه و عقیقه

یکی از سنت‌های اسلامی در شادی‌ها سنت ولیمه
است. پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله فرمود:

لَا وَلِيمَةَ إِلَّا فِي خَمْسٍ: فِي عُرْسٍ أَوْ خُرْسٍ أَوْ عِذَارٍ أَوْ وَكَارٍ
أَوْ رِكَازٍ^{۱۵۶}؛ ولیمه و اطعام در پنج مورد بیشتر تاکید
شده است: عروسی، هنگام تولد نوزاد، ختنه اولاد،
موقع خرید خانه، در مراجعت از زیارت خانه

---

^{۱۵۴}. آیة‌الله مکارم شیرازی، به نقل از کتاب مسائل جدید از دیدگاه علما و مراجع تقلید، ص ۱۵۶.

^{۱۵۵}. همان.

^{۱۵۶}. وسائل‌الشیعه، ج ۱۶، ص ۳۵۴.

خدا.

در احادیث زیادی و به مناسبت‌های مختلفی
سفارش شده که مؤمنان سفره بگسترند و به دیگران
اطعام کنند.

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود:

بهترین شما کسی است که دیگران را اطعام کند
و به سلام کردن مبادرت ورزد و هنگامی که
مردم خوابیده‌اند، به نماز برخیزد.^{۱۵۷}

امام سجاد علیه السلام فرمود:

کسی که مؤمنی را اطعام کند، خداوند او را با
طعامهای بهشتی سیر می‌کند.^{۱۵۸}

امام باقر علیه السلام فرمود: خداوند اطعام طعام و
افشای سلام را دوست دارد.^{۱۵۹}

شخصی خدمت امام صادق علیه السلام رسید و عرض کرد:
بوی غذا و ولیمه غیر از بوی غذاهای دیگر است، علت
آن چیست؟ امام صادق علیه السلام فرمود:

---

^{۱۵۷}. الکافی، ج ۲، ص ۲۰۱.

^{۱۵۸}. وسائل الشیعه آل البيت، ج ۲۴، ص ۲۹۳.

^{۱۵۹}. همان، ج ۳۴، ص ۲۸۷.

هرگاه در یک عروسی شتر یا گاو یا گوسفندی
ذبح شود، خداوند ملکی را از بهشت با مقدار
یک قیراط از مشک بهشتی می‌فرستد تا آن را

به آن غذا و ولیمه اضافه نماید و این بوی خوش،
مربوط به مشک بهشتی است.^{۱۶۰}

علامه مجلسی در حلیه‌المتقین آورده است:

بدان که عقیقه^{۱۶۱} فرزند بر کسی که به آن قادر
باشد، مستحب مؤکد است و بعضی از علما آن را
واجب می‌دانند و بهتر آن است که در روز هفتم
واقع شود و اگر تا هنگام بلوغ تأخیر کند، بر پدر
مستحب است. و سپس از بلوغ تا آخر عمر به
عهده خود شخص است. و تأکید شده است که
گوشت عقیقه به صورت طعام پخته و بین
مؤمنان تقسیم شود.

در روایت آمده که نامگذاری فرزند در روز هفتم
مناسب است و در همین روز است که برای او عقیقه
می‌کنند و سر او را می‌تراشند و به اندازه وزن موی سر
او، نقره صدقه می‌دهند. از حضرت امام رضا علیه‌السلام روایت
شده است که فرمود:

حضرت رسول اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله در روز ولادت حسنین
درگوش آنها اذان گفتند و حضرت فاطمه علیها‌السلام در
روز هفتم از ایشان عقیقه کردند و ران گوسفند

---

^{۱۶۰}. همان، ج ۱۶، ص ۴۵۲.

^{۱۶۱}. عقیقه یعنی گوسفندی که روز هفتم ولادت طفل هنگام تراشیدن سر او قربانی کنند. فرهنگ
عمید

را به قابله دادند.^{۱۶۲}

آداب و دعا‌های عقیقه به صورت مفصل در کتاب
حلیه المتقین آمده است.

مراسم ختنه

یکی دیگر از سنتهای مورد تأکید اسلام - که
متأسفانه امروزه به فراموشی سپرده شده - مراسم ختنه
است که قبلاً با سرو صدای خاصی برگزار شده و دارای
ابهت زیادی بود، اما امروزه به برکت پیشرفت طب!
کودک را به درمانگاه برده و بی سر و صدا ختنه می‌کنند.
در هر صورت در روز هفتم سنت مؤکد است که بچه
را ختنه کنند. پیامبر فرمود:

فرزندان خود را در روز هفتم ختنه کنید که بدن
طفل را بیشتر پاکیزه می‌کند، گوشت بدن او
زودتر می‌روید. زمین کراحت دارد از ادرار کسی
که ختنه نکرده باشد.^{۱۶۳}

کارگشایی

رسول گرامی اسلام می‌فرماید:

در شب معراج دیدم که بر سردر بهشت این

---

^{۱۶۲} . حلیه المتقین، ص ۸۲ .

^{۱۶۳} . مسند زید بن علی، ص ۴۹۵؛ عیون اخبار الرضا .

کلمات نوشته شده بود: لا اله الا الله، محمد رسول الله، علی ولی الله، برای هر چیزی چاره‌ای است و راه شادی و سرور در آخرت داشتن چهار خصلت است: ۱. نوازش یتیمان. ۲. مهربانی با خاک‌نشینان. ۳. تلاش برای رفع نیازهای مؤمنان. ۴. دلجویی و مهربانی با فقرا و مساکین.^{۱۶۴}

یکی از موارد شادی و شادی‌آفرین مسئله کارگشایی و کمک به دیگران است که به نوعی دیگران را شاد و خوشحال می‌کند. متأسفانه دوری از فرهنگ اهل بیت مشکلات فراوانی برای مسلمانان ایجاد کرده است که یکی از آنها بی‌تفاوتی و بی‌دردی در برابر نیازها و گرفتاریها و رنجهای برادران دینی است.

احادیث زیادی در ترغیب به کارگشایی از امور دیگران وارد شده است، تا جایی که آن را محبوبترین عمل در پیشگاه خداوند دانسته‌اند.

پیامبر اکرم فرمود:

---

^{۱۶۴}. لِكُلِّ شَيْءٍ حِيلَةٌ وَ حِيلَةُ السُّؤْرِ فِي الْآخِرَةِ أَرْبَعٌ خِصَالٍ: ۱. مسح رأس اليتامى ۲. و التغطف على الأرميل ۳. و السعى في خوائج المؤمنين ۴. و تفقد الفقراء و المساكين (مستدرک الوسائل، ج ۲، ص ۴۷۴).

بهترین اعمال در پیشگاه الهی سه چیز است:
ایجاد خوشحالی در دل مؤمن، رفع گرسنگی و
زدودن غم و اندوه از چهره او.^{۱۶۵}

خوشحال کردن مؤمن خوشحال کردن پیامبر
خداست.

پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله فرمود:
کسی که مؤمنی را شاد کند مرا شاد کرده است و
کسی که مرا خوشحال کند، خدا را خوشحال
کرده است.^{۱۶۶}

امام محمدباقر علیه السلام می فرماید:

تبسم به روی برادر دینی و رفع کدورت و نگرانی
از او حسنه است. و خداوند به چیزی بهتر از
ادخال سرور بر مؤمن عبادت نمی شود.

پیامبر گرامی اسلام نیز می فرماید:

محبوبترین اعمال نزد خداوند ادخال سرور بر
مؤمن است.^{۱۶۷}

امام باقر علیه السلام نیز در این باره می فرماید:

---

^{۱۶۵}. فروغ حدیث، ص ۱۸۷.

^{۱۶۶}. همان.

^{۱۶۷}. همان، ص ۱۸۹.

محبوترین اعمال نزد خداوند ادخال سرور بر
مؤمن است؛ و رفع گرسنگی او و قضاء

حاجتش. ۱۶۸

بعضی از یاران امام باقر علیه السلام به ایشان گفتند که شیعه در جامعه ما زیاد است. امام فرمود: آیا بی نیاز و توانگر نسبت به نیازمند عطوفت و مهربانی می کند و آیا نیکوکار از خطاکار می گذرد و در مسائل مالی به همدیگر کمک می کنند؟ گفتند: خیر.

امام فرمود:

پس اینها شیعه نیستند، چون شیعه کسی است که اینگونه عمل کند. ۱۶۹

از امام صادق علیه السلام نقل شده است که فرمود:

کسی که در پی رفع حاجت برادر دینی خود قدم بردارد، خداوند بزرگ برای او ۱۰ ثواب می نویسد و به او ۱۰ درجه عطا می فرماید و از ده گناه او صرف نظر می کند و شفاعت ۱۰ نفر را از او می پذیرد. ۱۷۰

امام صادق علیه السلام از مردی پرسید ثواب خوشحال کردن مؤمن چیست؟

گفت: ۱۰ حسنه است.

---

۱۶۸. همان.

۱۶۹. همان، ص ۱۸۹.

۱۷۰. همان، ص ۱۹۵.

فرمود: به خدا قسم هزار هزار حسنه است.^{۱۷۱}

امام صادق علیه السلام می فرماید:

هنگام مبعوث شدن مؤمن و خارج شدن او از قبر، مثال او (یا فردی شبیه او) همراه او از قبر خارج می شود و جلوی او راه می رود و هرگاه مشاهده کند که مؤمن بیمناک و هراسان است، به خاطر هول و هراس روز قیامت، به او می گوید نگران و محزون نباش و بشارت باد بر تو به سرور و کرامت از جانب خداوند. تا آنکه در پیشگاه خداوند عز و جل می ایستد و از او حساب آسانی گرفته می شود. و به او گفته می شود که به سرعت به سوی بهشت برو در حالیکه آن مثال پیشاپیش اوست. مؤمن به مثال می گوید خدا رحمت کند چه خوب چیزی بودی که با من از قبر خارج شدی و مرا به سرور و شادی بشارت دادی، تو کیستی؟

می گوید من همان شادیی هستم که تو در دنیا بر برادر مؤمنت وارد کردی.

---

^{۱۷۱}. کافی، ج ۲، ص ۱۹۲.

موسیقی در مجالس جشن اهل بیت علیهم السلام

اخیراً در میلاد ائمه معصوم علیهم السلام به عنوان جشن مولودی و یا مناسبت‌های دیگر تحت عنوان اجرای موسیقی سنتی، کنسرت‌های موسیقی برپا می‌شود و یا سرودهایی همراه با آهنگ به صورت طرب آور و با خوانندگی‌های جلف اجرا می‌شود. به راستی آیا این حرکتها از سوی افراد و گروهها در مجالس و منازل اشخاص و یا در فرهنگسراها و یا اماکن مقدس جایز است و آیا اساساً با توجه به سیره ائمه معصوم می‌توان به نام اهل بیت به چنین اقدامی دست زد؟

مراجع عظام تقلید این گونه محافل و مجالس را که باعث هتک حرمت و بی احترامی به ائمه اطهار است، جایز نمی‌دانند و آن را نهی کرده‌اند.^{۱۷۲}

---

^{۱۷۲}. همان، ص ۳۶.

آیت‌الله خامنه‌ای: هرگونه خوانندگی و نوازندگی که متناسب با مجالس عیش و نوش و خوشگذرانی باشد، جایز نیست. آیت‌الله لنکرانی: به طوری کلی هر امری که هتک و بی احترامی به ائمه اطهار تلقی شود، جایز نیست و ظاهراً مجموع این اعمال عرفاً هتک محسوب می‌شود. آیت‌الله بهجت: برپایی و شرکت در این مجالس حرام است. آیت‌الله تبریزی: اجرای موسیقی در مجالس معصومین مطلقاً جایز نیست. آیت‌الله مکارم: کلیه آهنگها و صداهایی که مناسب مجالس لهو و فساد است، حرام است.

از مواردی که اخیراً در محافل و مجالس شادی و جشن ائمه معصوم علیهم السلام مرسوم شده، استفاده از ابزار و آلات موسیقی مانند: دف، دایره، و... می باشد. در برخی از مجالس مخصوصاً مجالس زنانه گروههایی با گرفتن مبالغ سنگین به وسیله این ابزار و آلات برنامه اجرا می کنند و در برابر اعتراض افراد می گویند: «خود ائمه فرموده اند در شادی ما شاد و در عزای ما عزادار باشید.» آیا اینگونه حرکات موجب رضایت اهل بیت است؟

علمای دین و مراجع تقلید از این امور نهی کرده و آن را جایز نمی دانند و پول گرفتن در مقابل این کارها را حرام می دانند.^{۱۷۳}

---

۱۷۳. همان.

آیت الله بهجت: برپایی این مجالس و پول دادن به آنها حرام است.

آیت الله تبریزی: استعمال آلات لهو در مجالس معصومان و نیز حضور در مجالسی که این برنامه ها در آن اجرا می شود، و گرفتن پول برای این منظور جایز نیست، مجالس معصومان علیهم السلام باید طوری باشد که مردم را به فضایل و سفارشهای معصومان علیه السلام آشنا نماید و آنها را به یاد خداوند متعال بیندازد.

آیت الله صافی: هیچ يك جایز نیست و در مجالس مربوط به اهل بیت توهین به مقامات آن بزرگواران نیز می باشد و در ایام شادی آن بزرگواران، اینگونه حرکات موجب غضب آنهاست و با انجام معاصی نمی توان در این مراسم ابراز شادی کرد و دعوت از مجریان اینگونه برنامه ها و پول دادن در مقابل آن، جایز نیست و اگر اشخاص از این مجریان دعوت کنند و یا به آنها پول بدهند و یا در مجالس آنها شرکت کنند، موجب رواج منکرات شده اند و قلب مبارک امام زمان ارواحنا فداه را نگران می سازند.

شادی‌های واقعی

با توجه به مباحث گذشته، روشن گردید که دین مبین اسلام، هر چیزی را در جای خود از مکلفین خواسته است و آنچه در این دین شریف اهمیت دارد، عدم تداخل مرزهای موضوعات و احکام است؛ یعنی آنچه حلال است، باید حلال و آنچه حرام است، باید حرام باشد. در دین ما هم شادی وجود دارد و هم غم، اما هر یک در جای خویش نکوست،

آنچه اجتماعات شادی را تا حدودی با مشکل مواجه کرده است آرایه‌هایی است که بر این مجالس بسته شده است؛ مثلاً در مجالسی چون عروسی و یا مولودی‌ها مسائلی چون اسراف و تبذیر، تجمل‌گرایی، چشم و هم چشمی، سد معابر و آزار مسلمانان، به راه انداختن کارناوال ماشین‌ها در نیمه‌های شب و بوق زدن ممتد و امثال اینها است که نباید در یک مجلس

شاد دینی وجود داشته باشد.

آری، اگر هزینه‌های سنگین یک عروسی صرف
کمک به فقرا، ایتم و... گردد، عده‌ای از مسلمانان شاد
شده‌اند و بطور طبیعی، بانیان مجلس نیز از ته دل در
آن شادی شریک خواهند بود.

رسول گرامی اسلام صلی‌الله‌علیه‌وآله خطاب به ابوذر می‌فرمایند:

- شادی تو در آن است که قوی‌ترین مردم باشی،
پس بر خدا توکل کن،

- شادی تو در آن است که عزیزترین مردم باشی،
پس از خدا بترس،

- شادی تو در آن است که غنی‌ترین مردم باشی،
پس نسبت به آنچه در دست قدرت خداست
مطمئن‌تر باش به آنچه در دست خودت است.^{۱۷۴}

امام رضا علیه‌السلام هم به ریان شیب می‌فرمایند:

- شادی تو در آن است که در حالی خدا را
ملاقات کنی که گناه نکرده باشی، پس امام
حسین علیه‌السلام را زیارت کن،

---

^{۱۷۴}. وسایل‌الشیعه، ج ۱۴، ص ۴۱۷.

- شادی تو در آن است که در غرفه‌های بهشت با
پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌همنشین باشی، پس قاتلان امام
حسین علیه‌السلام را لعنت کن.

- شادی تو در آن است که به درجه ثواب کسانی
برسی که با امام حسین علیه السلام شهید شدند، پس
هرگاه آنها را یاد کردی بگو: «یا لیتنی كنت مَعَهُمْ
فَأَفُوزَ فَوْزاً عَظِيماً

- شادی تو در آن است که در درجات بالای
بهشت با ما باشی، پس در حزن ما محزون و در
شادی ما شاد باش. ۱۷۵

بارالها! ما را جزء محبوبترین مردم در پیشگاهت
قرار ده، که به فرموده رسول گرامی ات محبوبترین مردم
در پیشگاه تو کسی است که بیشترین سود و خدمت را
به مردم عرضه نماید. آمین یارب العالمین

منابع

۱. آخرین راز شادزیستن، اندرو متیوس، [ترجمه] وحید افضلی راد، نشر نیریز، تهران، زمستان ۸۰.
۲. رساله اجوبه الاستفتائات، آیت الله خامنه‌ای، چاپ و نشر بین‌الملل، چاپ اول، ۱۳۷۹.
۳. اصول کافی، محمد بن یعقوب کلینی، [تصحیح] علی‌اکبر غفاری، چاپ پنجم، تهران، دارالکتب اسلامی، ۱۳۶۳.
۴. المیزان فی تفسیر القرآن، علامه محمدحسین طباطبایی، [ترجمه] محمدباقر موسوی همدانی، چاپ سوم، بنیاد علمی و فکری علامه طباطبایی، تهران، ۱۳۶۷.
۵. بحارالانوار، علامه محمدباقر مجلسی، بیروت، مؤسسه الوفاء، ۱۴۰۳ ق.
۶. تفسیر نور، محسن قرائتی، چاپ اول، مؤسسه در راه حق، قم، ۱۳۷۵.
۷. جامع السعادات، محمد مهدی نراقی، مطبعه النجف، نجف اشرف، ۱۳۸۳ ق.

۸. حلیه المتقین، علامه محمدباقر مجلسی.

۹. خانواده و شادکامی، علی پریور، شرکت سهامی انتشار، چاپ حیدری،
تابستان ۶۳.

۱۰. دعائم الاسلام، مغربگ ابی حنیفه نعمان بن محمد، الطبعة الثانية، مصر،
دارالمعارف، ۱۹۶۵ م.

۱۱. رساله توضیح المسائل، روح الله موسوی خمینی،

۱۲. روان درمانی برای همه، باقر ایرج پور، چاپ اول، تهران، انتشارات
زرین، ۱۳۷۵.

۱۳. روانشناسی تحلیلی، شرح نقد و داوری درباره فلاسفه قدیم و
دانشمندان عصر جدید و تحقیقات سرور و خوشحالی، خصوصی و آزمایشی (با نگرش
اسلامی)، محمدحسین ضیایی بیدگلی.

۱۴. ۳۶۵ روز با شادکامی، جان شیندلر، ترجمه محمود ادبی، نشر
مادر، چاپ صادق، چاپ دوم، تهران.

۱۵. سفینه البحار، مرحوم شیخ عباس قمی، سفینه البحار، چاپ اول،
انتشارات اسوه، قم، ۱۴۱۴ ق.

۱۶. سیمای خوشبختی، حمید رسایی، انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی
حوزه علمیه قم، چاپ اول، ۱۳۶۸.

۱۷. شادمانی دل پیامبر، احمد رحمانی.

۱۸. شادی و امید، عزیزالله حاتمی، مؤسسه مطبوعاتی عطائی، چاپ دوم.

۱۹. شادی و زندگی، مهدی بهادری نژاد، چاپ سیاره، چاپ دوم، فروردین

۲۰. شرح و شادی، ابوالفضل طریقه‌دار، انتشارات حضور، چاپخانه پاسدار اسلام، قم، چاپ اوّل، ۱۳۸۰.

۲۱. غم و شادی در سیره معصومان، محمود اکبری، نشر صفحه‌نگار عترت، قم، چاپ اوّل.

۲۲. فضایل و سیره امام حسین در کلام بزرگان، عباس عزیزی، انتشارات صلاة، چاپ عترت، چاپ اوّل، پاییز ۸۱.

۲۳. کنز العمال، فی سنن الاقوال و الافعال، علاءالدین علی‌المتقی حسام‌الدین، الطبعة الاولى، مؤسسه الرساله، ۱۴۰۹ ق.

۲۴. لغت‌نامه، علی‌اکبر دهخدا، زیر نظر دکتر محمد معین، تهران، مهر ۴۵، ۱۳۳۴ - ۱۲۵۸.

۲۵. ماهنامه کوثر، مرداد ۷۶.

۲۶. مسائل جدید از دیدگاه علما و مراجع تقلید، سید محسن

محمودی، نشر علمی فرهنگی صاحب‌الزمان، مهدیه ورامین، زمستان ۸۰.

۲۷. مستدرک الوسائل، حسین نوری طبرسی، الطبعة الاولى، مؤسسه آل‌البیت، قم، ۱۴۰۷ ق.

۲۸. مفاتیح‌الجنان، مرحوم شیخ عباس قمی.

۲۹. نگاهی نو در آینه معارف به خنده، شوخی شادمانی،

احمد لقمانی، نشر امیر، چاپ اوّل، بهار ۸۰.

۳۰. نهج البلاغه، شریف رضی، ترجمہ دکتور سید جعفر شہیدی، چاپ اول،

تهران، سازمان انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی، ۱۳۶۸.

۳۱. نیازمندیهای نسل جوان، محمدحسین حق جو.

۳۲. وسائل الشیعه، محمدحسن حر عاملی، دارالاحیاء التراث العربی،

بیروت، لبنان، ۲۰ جلدی.

۳۳. همیشه شاد باشید، مایکل آیزیک، [ترجمه] زهرا چلونگر، نشر نسل

نواندیش، چاپ اول، پاییز ۷۸.